

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

Kracht en kwetsbaarheid in Wageningen

Kwantitatief onderzoek naar sociale samenhang en leefbaarheid in gemeente Wageningen.

AUTEURS: J. SLENDEBROEK- MEINTS MSc. EN Ir. M. JAGER- VREUGDENHIL

DATUM: MAART 2011.

Kracht en Kwetsbaarheid in Wageningen

Kwantitatief onderzoek naar sociale samenhang en leefbaarheid in de gemeente Wageningen

J. Slendebroek-Meints MSc
Ir. M. Jager-Vreugdenhil

Maart 2011

Kracht en Kwetsbaarheid in Wageningen

Kwantitatief onderzoek naar sociale samenhang en leefbaarheid in de gemeente Wageningen

In opdracht van Gemeente Wageningen en Provincie Gelderland

Uitgevoerd door het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.

J. Slendebroek-Meints MSc

Ir. M. Jager-Vreugdenhil

Maart 2011

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

Postbus 10030

8000 GA ZWOLLE

038 - 425 55 42

Alle rechten voorbehouden

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/ of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteurs.

Inhoudsopgave

WOORD VOORAF	5
SAMENVATTING.....	7
1 ONDERZOEK NAAR SOCIALE SAMENHANG EN LEEFBAARHEID IN DE GEMEENTE WAGENINGEN	11
1.1 NIEUWE VRAGEN DOOR WET MAATSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING	11
1.1.1 <i>Een zelfredzame samenleving</i>	11
1.1.2 <i>De Wmo als participatiewet</i>	12
1.1.3 <i>Nieuwe vragen voor gemeenten</i>	12
1.2 KADER VAN DIT ONDERZOEK.....	13
1.3 THEORETISCH KADER: KRACHTBRONNEN IN DE <i>CIVIL SOCIETY</i> , SOCIAAL EN MOREEL KAPITAAL	13
1.3.1 <i>Sociaal kapitaal</i>	14
1.3.2 <i>Moreel kapitaal</i>	14
1.4 PROBLEEMSTELLING	14
1.5 ONDERZOEKSOPZET: DESKRESEARCH EN ENQUÊTE ONDER INWONERS.....	15
1.6 LEESWIJZER	15
2 RESULTATEN UIT ENQUÊTES	17
2.1 RESPONS.....	17
2.2 ACHTERGRONDKENMERKEN RESPONDENTEN ENQUÊTE INWONERS WAGENINGEN.....	17
2.3 SOCIALE SAMENHANG IN GEMEENTE WAGENINGEN	19
2.3.1 <i>Buren</i>	19
2.3.2 <i>Contacten met anderen</i>	21
2.3.3 <i>Mantelzorg</i>	23
2.3.4 <i>Betrokkenheid van inwoners bij organisaties en verenigingen</i>	25
2.3.5 <i>Betrokkenheid van inwoners bij hun buurt</i>	27
2.4 LEEFBAARHEID IN WAGENINGEN.....	28
2.5 KWETSBARE INWONERS IN WAGENINGEN.....	29
2.5.1 <i>Mogelijk kwetsbare groepen</i>	29
2.5.2 <i>Activiteiten inwoners naar kwetsbare groepen in Wageningen</i>	31
2.6 EENZAAMHEID IN WAGENINGEN.....	33
2.7 SOCIAAL EN MOREEL KAPITAAL IN WAGENINGEN	34
2.7.1 <i>Bewoners over sociaal kapitaal</i>	34
2.7.2 <i>Moreel kapitaal: bereidheid tot hulp</i>	35
2.7.3 <i>Moreel kapitaal: opvattingen van bewoners over de samenleving</i>	36
2.8 VOORZIENINGEN IN WAGENINGEN	37
2.8.1 <i>Bekendheid met voorzieningen</i>	37
2.8.2 <i>Gebruikmaking van en behoefte aan voorzieningen in Wageningen</i>	39
3 CONCLUSIES.....	43
3.1 HOE KAN DE SOCIALE SAMENHANG IN WAGENINGEN GETYPEERD WORDEN?	43
3.2 HOE WAARDEREN INWONERS VAN WAGENINGEN DE SOCIALE SAMENHANG?	43
3.3 WELK SOCIAAL EN MOREEL KAPITAAL IS AANWEZIG IN DE VERSCHILLENDE WIJKEN VAN WAGENINGEN?	43
3.4 WELKE GROEPEN IN WAGENINGEN KUNNEN NU ONVOLDOENDE SOCIAAL EN MAATSCHAPPELIJK	
PARTICIPEREN?	45
3.5 ONDER WELKE GROEPEN IS ER EEN VERHOOGD RISICO OP EENZAAMHEID?.....	45
3.6 IN HOEVERRE ZIJN VOORZIENINGEN, DIE RELEVANT ZIJN VOOR WMO-BELEID, BEKEND BIJ INWONERS VAN WAGENINGEN?	46
3.7 IN HOEVERRE MAKEN INWONERS VAN WAGENINGEN GEBRUIK VAN VOORZIENINGEN DIE RELEVANT ZIJN VOOR WMO-BELEID EN HEBBEN ZE ER BEHOEFTE AAN?	46
4 WAGENINGEN RICHT JE AANDACHT OP.....	47
EINDNOTEN	48
LITERATUUR.....	49

Woord vooraf

Sociale samenhang is een onderwerp waarmee je de sterke kanten van een lokale samenleving in beeld kunt brengen. Ook in Wageningen is ons dat weer opgevallen. Tegelijk besef je, steeds als je dit thema onderzoekt opnieuw, dat sociale samenhang niet alleen uiting is van kracht, maar in allerlei opzichten ook van kwetsbaarheid. Wageningen vormt daarop geen uitzondering.

Dit onderzoek is het vierde van de zogenaamde 'Gelderse onderzoeken' van het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken. Mede in opdracht van de Provincie Gelderland wordt dit onderzoek in verscheidene Gelderse gemeenten uitgevoerd. Het eerste 'Gelderlandonderzoek' is in februari 2010 aangeboden aan de gemeente Westervoort, het tweede in mei 2010 aan gemeente Putten. Het derde in november 2010 aan gemeente Barneveld. Eerder heeft het Centrum ervaring met dit soort onderzoek opgedaan in de gemeenten Nunspeet en Zwartewaterland.

Met dit rapport bieden wij de opdrachtgever de bevindingen van ons onderzoek in gemeente Wageningen aan. Het onderzoek is uitgevoerd door Jeannette Slendebroek-Meints MSc en Ir. Marja Jager-Vreugdenhil. We kijken met plezier op ons onderzoek terug. We bedanken gemeente Wageningen, in het bijzonder beleidsmedewerker Belinda Bonting, voor de prettige samenwerking. Wij danken ook de Provincie Gelderland voor haar financiële ondersteuning voor dit onderzoek. Niet in de laatste plaats bedanken we alle inwoners van Wageningen, die aan ons onderzoek deelnamen.

Wij wensen de gemeente Wageningen en haar inwoners toe dat zij met de onderzoeksgegevens ook daadwerkelijk aan de slag kunnen om de kwaliteit van de lokale samenleving in Wageningen op peil te houden en waar mogelijk te versterken.

Bedankt voor de samenwerking.

Jan Hoogland,
Lector Samenlevingsvraagstukken,
Gereformeerde Hogeschool te Zwolle.

Samenvatting

Onderwerp en opzet van dit onderzoek

Dit onderzoek is een verkennende analyse van de sociale kwaliteit van de lokale samenleving van gemeente Wageningen. Een dergelijke analyse is belangrijk in het licht van de taken die de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) aan gemeenten toekent. Om te kunnen bepalen op welke wijze de gemeente de lokale civil society kan versterken, is inzicht nodig in de aard en mogelijkheden van die lokale samenleving. Dit is onderzocht aan de hand van de volgende onderzoeksvraag:

“Welke krachtlijnen en knelpunten bestaan er in de sociale structuren van de gemeente Wageningen?”

Concrete onderzoeksvragen bij de centrale vraag zijn:

- Hoe kan de sociale samenhang in de gemeente Wageningen getypeerd worden?
- Hoe waarderen inwoners van Wageningen de sociale samenhang en leefbaarheid?
- Welk sociaal en moreel kapitaal is aanwezig in de verschillende wijken van Wageningen?
- Welke groepen in Wageningen kunnen nu onvoldoende sociaal en maatschappelijk participeren?
- Onder welke groepen of in welke wijken is er een verhoogd risico op eenzaamheid?
- In hoeverre zijn voorzieningen die relevant zijn voor Wmo-beleid bekend bij inwoners van Wageningen?
- In hoeverre maken inwoners van Wageningen gebruik van voorzieningen die relevant zijn voor Wmo beleid, en hebben ze er behoefte aan?

Voor het verkrijgen van een antwoord op deze vragen is kwantitatief onderzoek uitgevoerd door middel van een vragenlijst onder bewoners. In totaal zijn 390 bruikbare ingevulde vragenlijsten van inwoners ontvangen. Deze groep kan als representatief worden beschouwd voor de populatie van Wageningen.

Conclusies (en enkele resultaten)

Wageningen is te typeren als een actieve en initiatiefrijke gemeente. Als de begrippen *bonding* en *bridging* (zie hoofdstuk 1) worden toegepast op de situatie in Wageningen, valt op dat inwoners van Wageningen veel binding hebben met hun familie en vrienden. Er is dus zeker sprake van *bonding*. Familie buiten de woonplaats is ook belangrijk voor veel bewoners, vaker dan in andere gemeenten. Naast familie- en vriendenverbanden worden ook burens en buurtgenoten genoemd als belangrijke sociale relaties. Die relaties zijn wel anders dan de familie- en vriendenverbanden; burens worden niet zo snel voor persoonlijke zaken aangesproken, maar des te vaker voor praktische hulp in en om het huis. Verder zijn de meeste inwoners van Wageningen betrokken bij activiteiten van organisaties in Wageningen. Er is dus ook sprake van *bridging*.

Twee derde van de inwoners van Wageningen is als lid actief in organisaties of verenigingen - vooral in sportverenigingen - in Wageningen. Dit is vergelijkbaar met de participatie in organisaties in andere Gelderse gemeenten. In andere onderzochte gemeenten zijn mensen vaker actief in religieuze verbanden. In de gemeente Wageningen zijn deze verbanden relatief klein. Solidariteit krijgt in Wageningen niet zozeer vorm binnen de grote verbanden, maar meer in kleinschaligheid en diversiteit.

Aan bewoners is de vraag voorgelegd wat volgens hen een ‘zorgzame samenleving’ is. Opvallend in de antwoorden is dat de respondenten uit Wageningen vaker naar altruïstische waarden verwijzen dan respondenten uit andere gemeenten.

Over het algemeen waarderen inwoners van Wageningen hun woonomgeving. Wel zeggen ze vaker dan de gemiddelde Nederlandse bevolking dat ze hun burens nauwelijks kennen. Inwoners van de wijk Midden waarderen de buurt waarin zij wonen minder dan inwoners van de andere wijken.

Wageningen kent een niveau van onderlinge betrokkenheid dat vergelijkbaar is met andere gemeenten. Afwijkend is alleen de wijk Midden: het percentage inwoners dat aangeeft ook te helpen als het niet wederkerig is, is hier beduidend hoger dan in andere wijken in Wageningen en ook hoger dan in andere onderzochte gemeenten.

Van de inwoners van Wageningen verleent 41% mantelzorg volgens de brede definitie van mantelzorg, waarvan 13% binnen de definitie van zware/intensieve mantelzorg valt (minimaal 9 uur per week, minimaal 3 maanden aaneengesloten). Intensieve mantelzorg wordt door ruim 5% van de inwoners van Wageningen verleend. (Nederlandse bevolking ook 5%) Wanneer dezelfde definitie voor zware mantelzorg gehanteerd zou worden als die van onderzoek onder de Nederlandse bevolking, zou het percentage van ruim 5% hoger uitvallen (7 à 8%). Daarom verdienen mantelzorgers in Wageningen bijzondere aandacht. Uit ander onderzoek blijkt namelijk dat mantelzorgers zelf vaak relatief kwetsbaar zijn, zeker wanneer ze intensieve mantelzorg verlenen.

Van de inwoners van Wageningen behoort 46% tot een groep die meer kans heeft om op sociaal gebied minder goed mee te kunnen doen in de samenleving (vergelijkbaar met percentages uit andere onderzochte gemeenten). De grootste groepen zijn ouderen, mensen met en lichamelijke beperking en allochtonen. Dit betreft mensen die deel uitmaken van een groep *met een verhoogd risico* op sociale uitsluiting. Het is gelukkig niet zo dat deze grote groep ook daadwerkelijk uitgesloten is. Het percentage respondenten dat daadwerkelijk aangeeft dat ze niet goed mee kunnen doen, is 10% van de hele bevolking in Wageningen. Dit zijn vooral mensen uit de volgende groepen:

- éénouder gezinnen
- allochtonen
- inwoners met een laag inkomen

Belangrijke redenen die zij aangeven om niet mee te kunnen doen, zijn lichamelijke beperkingen. Ook geven ze aan dat voorzieningen soms slecht bereikbaar zijn voor gehandicapten (rolstoel), waardoor zij niet kunnen meedoen aan activiteiten.

In Wageningen is het percentage inwoners dat aangeeft niets te doen voor kwetsbare inwoners hoog vergeleken met andere gemeenten. 14% geeft aan geen mensen uit kwetsbare groepen te kennen, 15% zegt nooit in aanraking te komen met mensen uit een kwetsbare groep, en 6% zegt dat er geen kwetsbare mensen in hun omgeving wonen.

Van de inwoners is 26% matig eenzaam, 4% sterk of zeer sterk eenzaam. Dit zijn minstens zo vaak mensen uit de leeftijdsgroep 45 t/m 60 als mensen van 60 jaar en ouder. Dit wijkt af van het landelijke beeld dat juist ouderen een verhoogd risico op eenzaamheid hebben. Bepalender dan de leeftijd is de woonsituatie (eenpersoonshuishouden).

Van de 23 onderzochte voorzieningen die met Wmo-beleid te maken hebben, zijn 20 bij meer dan 60% van de respondenten onbekend. Zeven van de negen voorzieningen voor ouderen en gehandicapten zijn bij meer dan 60% van de inwoners onbekend. Van 20 voorzieningen wordt ook maar heel beperkt gebruikgemaakt (door minder dan 5% van de inwoners). Wel wordt veel gebruikgemaakt van de bibliotheek en van voorzieningen voor vrijwilligerswerk. Voor de voorzieningen voor ouderen en gehandicapten wordt door inwoners vooral gebruikgemaakt van vervoersvoorzieningen en huishoudelijke hulp (4%).

Het blijkt dat vooral voorzieningen die informatie geven over culturele of educatieve activiteiten, voor wijkactiviteiten en vrijwilligerswerk, en voor buurtbemiddeling bij inwoners niet bekend zijn, terwijl ze er tegelijkertijd wel behoefte aan hebben. Dit zijn voor een deel ook de voorzieningen waarvan over het algemeen veel gebruikgemaakt wordt.

Aanbeveling 1: aandacht voor wijkactiviteiten.

Aandacht voor activiteiten die gericht zijn op wijk en buurt is aanbevolen, met name voor de wijk Midden, waar de inwoners wat minder positief oordelen over de buurt waarin ze wonen dan inwoners van andere wijken.

Aanbeveling 2: aandacht voor mantelzorgers.

Aanbevolen wordt om extra aandacht te geven aan ondersteuning van mantelzorgers, omdat in Wageningen relatief veel mantelzorgers zijn, waaronder ook relatief veel mensen die intensieve mantelzorg verlenen (vergeleken met het landelijke beeld). Uit andere plaatsen is bekend dat met name intensieve mantelzorgers gemakkelijk overbelast kunnen raken.

Aanbeveling 3: aandacht voor kwetsbare groepen.

In Wageningen behoort bijna de helft van de inwoners tot een groep die een verhoogd risico heeft om sociaal uitgesloten te worden. Het percentage inwoners dat daadwerkelijk aangeeft niet goed mee te kunnen doen en/of zich eenzaam te voelen is 10%. Dit percentage is vergelijkbaar met die uit andere

onderzochte gemeenten. Echter, het percentage inwoners dat aangeeft zich niet in te zetten voor kwetsbare groepen en hen ook niet te kennen ligt in Wageningen iets hoger dan in andere onderzochte gemeenten. Daarom is het raadzaam de ontmoeting tussen kwetsbare en weerbare inwoners nog verder te stimuleren.

Aanbeveling 4: aandacht voor eenpersoonshuishouden.

Bijna de helft van de respondenten uit eenpersoonshuishouden ervaart matige tot zeer sterke eenzaamheid. Het kan van belang zijn na te gaan wat deze groep huishoudens nodig heeft om zich minder eenzaam te voelen.

Aanbeveling 5: meer bekendheid geven aan voorzieningen die met Wmo beleid te maken hebben.

Het verdient aanbeveling meer bekendheid te geven aan de beschikbare (Wmo) voorzieningen. Veel voorzieningen zijn heel onbekend bij inwoners van Wageningen. Voor diverse voorzieningen geldt dat inwoners aangeven dat ze er wel behoefte aan hebben, maar ze niet kennen en (dus) niet gebruiken.

1 Onderzoek naar sociale samenhang en leefbaarheid in de gemeente Wageningen

1.1 Nieuwe vragen door Wet maatschappelijke ondersteuning

Met de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) hebben alle gemeenten in Nederland de taak gekregen maatschappelijke ondersteuning op lokaal niveau vorm te geven. Dat betekent onder andere het bieden van voorzieningen aan mensen met een beperking en maatschappelijke opvang voor kwetsbare mensen. Maar de Wmo is meer dan een zorgwet. Het is ook een welzijnswet die beoogt dat iedereen meedoet in een zelfredzame samenleving. Het bevorderen van sociale samenhang kan wel de primaire opdracht van de Wmo worden genoemd. Immers, de kerngedachte van de Wmo is, dat sociale samenhang ook sociale opbrengsten genereert: toegenomen participatie, informele zorg, effectieve inzet van vrijwilligers, nieuwe burgerschapsstijlen en vormen van eigen verantwoordelijkheid voor wijk en buurt. Voor veel gemeenten is het echter lastig grip te krijgen op deze ambitie van de Wmo. Dit onderzoek biedt concrete handvatten voor de gemeente Wageningen.

1.1.1 EEN ZELFREDZAME SAMENLEVING

De Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) geeft aan gemeenten onder andere de opdracht 'sociale samenhang en leefbaarheid' te bevorderen in wijk, buurt of dorp (prestatieveld 1). In deze formulering komt een bepaalde visie op het functioneren van de samenleving mee. Als er maar sociale samenhang en leefbaarheid is, zullen mensen beter in staat zijn oplossingen te vinden voor problemen, en minder snel een beroep doen op professionele voorzieningen van de verzorgingsstaat. De Wmo speelt zo een belangrijke rol in het betaalbaar houden van de verzorgingsstaat. De wettelijke toelichting op de Wmo spreekt over 'eigen oplossingen' van zorgvragers, en over 'samen doen wat samen kan'. Mensen hoeven niet alles zelf te doen, maar moeten wel eerst naar eigen oplossingen zoeken en een beroep doen op de mensen om hen heen, op de samenleving, de '*civil society*'. De '*civil society*' is het niet-overheids- en niet-economische deel van de samenleving: de samenleving van de burgers en hun verbanden (zie figuur 1).

Figuur 1. Schematische weergave van de 'civil society': het niet-overheids- en niet-economische deel van de samenleving. Een aantal kenmerkende verbanden, instituties en organisaties zijn weergegeven.

Deze kanteling in het denken over de relatie tussen samenleving en overheid betekent voor de gemeente ook een andere rol. In het lokale Wmo-beleid zal zij aan moeten sluiten op de

mogelijkheden van de *civil society*. Het gaat er niet alleen om dat de gemeente zelf de juiste voorzieningen verstrekt, maar ook dat de sociale kwaliteit van de lokale samenleving versterkt wordt en wel zo dat deze meer zelf zorgend wordt. Niet alleen individuele mensen moeten meer zelf zorgend worden, maar ook de samenleving als geheel. Een geheel zelf zorgende samenleving is echter een onmogelijkheid. Sommige mensen zijn kwetsbaar en zijn aangewezen op professionele hulp. Zij kunnen niet zomaar door buurtgenoten geholpen worden. De aard van de hulpvraag en de behoefte aan hulp en zorg kan zeer uiteenlopen. De betrokkenheid van burgers op elkaar kan niet alle professionele hulp vervangen. Gaat het echter om lichte vormen van 'maatschappelijke ondersteuning', dan kan een goed ontwikkelde *civil society* wel iets betekenen. De Memorie van Toelichting bij de Wmo spreekt over de eigen leefomgeving van zorgvragers in termen van "een krachtige sociale structuur die voorliggende is aan professionele voorzieningen". Concreet worden daarbij genoemd familie en vrienden, maar ook maatschappelijke verbanden. Dit komt onder andere tot uitdrukking in prestatieveld 4 van de Wmo, welk prestatieveld gericht is op vrijwilligerswerk en mantelzorg. Versterkte betrokkenheid op elkaar, versterkte sociale samenhang, vormt dus een begin, een noodzakelijke voorwaarde, om een meer betrokken en zelf zorgende samenleving te stimuleren. De Wmo wil dus niet louter een voorzieningenwet zijn voor individuele burgers met een bepaalde vraag naar zorg of ondersteuning, maar doet een beroep op de hele samenleving om de participatie van kwetsbare burgers te helpen bevorderen.

1.1.2 DE WMO ALS PARTICIPATIEWET

Waar het om gaat in de Wmo is het maken van beleid om een zelf zorgende samenleving te bevorderen. Dat gaat over de participatie van 'kwetsbare burgers', maar ook om de participatie van 'weerbare burgers', omdat zij ondersteuning kunnen bieden. Het 'samen meedoen' is een essentieel element van de visie achter de Wmo. Vanwege de nadruk op meedoen wordt de Wmo ook wel een 'participatiewet' genoemd. Gemeenten hebben een bijzondere verantwoordelijkheid te waken voor de kansen op deelname aan het maatschappelijk verkeer voor iedere burger, in het bijzonder voor burgers met een beperking of in kwetsbare sociale situaties. Een nieuw element in deze opzet is dat burgers zelf bijdragen aan het welzijn en de participatie van medeburgers. De Wmo markeert het afscheid van een centrale rol van de overheid als verschafter van welzijn en sociale voorzieningen. Daarom gaat het in dit onderzoek zowel om de kracht van de samenleving in Wageningen, als om de kwetsbaarheid: waar gaat het goed, en wie heeft juist nog wel extra ondersteuning nodig?

1.1.3 NIEUWE VRAGEN VOOR GEMEENTEN

De verzorgingsstaat moet volgens de wetgever worden aangevuld en in sommige opzichten zelfs afgelost door een zelfverantwoordelijke en zelf zorgende samenleving. Door versterking van de sociale infrastructuur wordt tevens verwacht dat de zelfredzaamheid van burgers wordt versterkt en dat burgers eigen oplossingen zoeken voor ondersteunings- en zorgvragen. Hóe gemeenten dat doen, laat de wetgever geheel aan hen zelf over. Zelfs de gestelde doelen van 'zelfredzaamheid' en 'participatie' wilde de staatssecretaris niet definiëren, ook die zijn geheel bij gemeenten neergelegd. De staatssecretaris van VWS geeft aan het begrip participatie niet nader in te willen vullen, omdat gemeenten dit voor de eigen situatie zelf het beste kunnen doen:

"De Wmo beoogt dat mensen die ondersteuning nodig hebben om te kunnen participeren in de samenleving deze ondersteuning ook kunnen krijgen. Dat zij dus aan de samenleving kunnen deelnemen. Omdat gemeenten de Wmo decentraal uitvoeren, zullen juist op het lokale niveau termen als «zelfredzaamheid» en «maatschappelijke participatie» verder geoperationaliseerd moeten worden" (Kamerstuk mei 2005).

De wetgever vraagt van gemeenten de ontwikkeling van een eigen, stevige visie op de manier waarop mensen met elkaar zouden moeten omgaan en hoe ze zelf als gemeenten daaraan kunnen bijdragen. De Wmo leidt daarmee tot nieuwe lokale probleemstellingen. Want wat is dat eigenlijk, sociale samenhang en leefbaarheid? Op welke manier kan via sociale samenhang en leefbaarheid participatie en onderlinge ondersteuning worden gestimuleerd? Welke participatie wordt er eigenlijk bedoeld, en van wie? Hoe staat het er eigenlijk voor met die participatie en sociale samenhang? In welke organisaties zijn mensen actief? Wie heeft er problemen om voluit mee te doen? En hoe staat het met de bereidheid van de burger er te zijn voor een medeburger? Wie helpt wie? Hoeveel vrijwilligers en mantelzorgers zijn er? Deze vragen vergen lokale antwoorden.

Gemeenten moeten zelf een route kiezen die past bij de eigen lokale situatie. Dat roept een volgende vraag op voor elke gemeente: wat is bij ons eigenlijk die lokale situatie, hoe zit het in mijn gemeente met sociale samenhang, leefbaarheid en participatie?

Dit rapport wil een eerste antwoord geven op deze vragen, specifiek voor de gemeente Wageningen. Het doel is dat de gemeente Wageningen een goed beeld krijgt van de eigen startsituatie kort na invoering van de Wmo, om zo te kunnen kiezen voor het best passende beleid.

1.2 Kader van dit onderzoek

Dit onderzoek helpt gemeente Wageningen een beeld te krijgen van de sociale kwaliteit van de lokale samenleving. Het onderzoek bestaat uit een deskresearch voor wat betreft gegevens over achtergrondvariabelen die voor de kwantitatieve analyses nodig zijn. Het onderzoek is voornamelijk kwantitatief. Er wordt een enquête onder inwoners van Wageningen uitgezet. Daarnaast hebben respondenten de ruimte om open vragen te beantwoorden (kwalitatief deel van het onderzoek). Het onderzoek levert zo vanuit verschillende invalshoeken een beeld van sociale wensen en mogelijkheden die binnen een gemeente aanwezig zijn, van sociale krachtlijnen enerzijds en kwetsbare situaties anderzijds. Vanuit dat beeld kunnen gemeentebestuur, gemeenteraad, Wmo-raad, lokale instellingen en inwoners verder werken aan sociaal beleid dat passend is en resulteert in gewenste effecten.

Het CvSv heeft de methodiek voor dit onderzoek ontwikkeld en in 2007 en 2008 met succes toegepast in de gemeenten Zwartewaterland en Nunspeet. De gemeentebesturen waren zeer tevreden over het resultaat en gebruiken de rapportage als 'onderlegger' voor de ontwikkeling van Wmo-beleid. Het onderzoek in Zwartewaterland en Nunspeet was voornamelijk kwalitatief van aard. Bij de evaluatie ervan heeft de provincie aangegeven dat zij het van belang acht dat een soortgelijk onderzoek in een aantal Gelderse gemeenten wordt voortgezet. De provincie vindt het van belang dat deze onderzoeksmethodiek verder wordt getest en uitgebouwd tot een goed bruikbaar instrument. Vanuit haar ondersteunende rol voor gemeenten subsidieert de provincie een onderzoek door het CvSv naar sociale kwaliteit in vier gemeenten. Dit onderzoek zal niet alleen voor de betreffende gemeenten bruikbare resultaten opleveren, maar zal daarnaast de provincie een bruikbaar instrument in handen geven waarmee zij gemeenten kan ondersteunen in de vorm van een 'nulmeting' van de sociale kwaliteit. Op verzoek van gemeenten is daarbij ook een kwantitatief deel aan het onderzoek toegevoegd. Wageningen is één van de gemeenten in Gelderland die opdracht heeft gegeven het onderzoek uit te voeren. Gemeente Wageningen heeft gekozen voor een beperkt deel van de ontwikkelde methodiek, alleen de vragenlijst onder inwoners. Dit onderzoek is daarom van alle gemeenteonderzoeken het meest kwantitatief van aard.

1.3 Theoretisch kader: krachtbronnen in de *Civil society*, sociaal en moreel kapitaal

De Wmo zet gemeenten aan tot het zorgdragen voor voldoende leefbaarheid en sociale samenhang. Waar het bij leefbaarheid in de eerste plaats gaat om de fysieke leefomgeving, gaat het bij sociale samenhang meer om de sociale leefomgeving waarmee mensen zich identificeren en waarbinnen zij participeren in verschillende netwerken (sociale verbanden, maatschappelijke organisaties), met verschillende kenmerken van sociale verbanden (*bonding*, *bridging*) en een diversiteit aan krachtbronnen (sociaal en moreel kapitaal). Deze netwerken zijn actoren binnen de zogenoemde *civil society*. En dat podium vormt de basis van de zelf zorgende *civil society*, die door de Wmo beoogd wordt. Met het analyseren van sociale samenhang en leefbaarheid kan in beeld worden gebracht hoe het is gesteld met de draagkracht van de *civil society* en indien er tekorten worden geconstateerd, op welke velden gemeenten beleid kunnen voeren of maatregelen dienen te treffen.

De begrippen 'sociaal kapitaal' en 'moreel kapitaal' spelen een belangrijke rol in dit onderzoek, en worden daarom hier iets meer toegelicht. Sociaal kapitaal gaat over het vermogen van mensen om verbindingen met elkaar aan te gaan en vormt de weg naar de verdere ontsluiting van moreel kapitaal. Moreel kapitaal is het vermogen (individueel en collectief) op een zorgende manier bij de ander en bij de wereld te zijn (Kuiper, 2009).

1.3.1 SOCIAAL KAPITAAL

In dit rapport wordt *sociaal kapitaal* in kaart gebracht aan de hand van de begrippen *bonding* en *bridging*. Gesloten netwerken worden gekenmerkt door '*bonding*' of interne verbondenheid. Deze netwerken kenmerken zich doordat zij de mensen van het eigen verband of de eigen gemeenschap binden, zich richten op de noden en behoeften van de eigen groep en zich niet richten op anderen buiten de eigen kring. Open zijn netwerken wanneer er bereidheid bestaat om ook anderen hulp en zorg te verlenen. Open netwerken richten zich niet op alleen op leden van het eigen netwerk, maar overbruggen de afstand tot relatieve vreemden. Deze netwerken worden gekenmerkt door wat '*bridging*' of overbrugging genoemd wordt. Waar het gaat over het tot stand komen van sociale samenhang zijn beide vormen van kapitaal; *bonding* en *bridging*, van belang. *Bonding* zorgt er voor dat mensen binnen netwerken naar elkaar omzien en zorg voor elkaar hebben. *Bridging* is nodig om wisselwerking en samenwerking tussen groepen tot stand te brengen en dit is nodig om een samenleving te creëren waar mensen zich opgenomen voelen en waarin burgers elkaar helpen hun leefomgeving en sociale vooruitzichten te verbeteren (Putnam, 2000). *Bonding* en *bridging* verhouden zich tot elkaar als de schering en inslag van een weefsel: beiden vormen mooie draden op zich, maar juist samen vormen ze een stevige stof. Een ander beeld dat het verschil tussen *bonding* en *bridging* weergeeft, is het beeld van eilanden en bruggen. De bevolking van eilanden vormen hechte gemeenschappen (*bonding*). Ze kunnen daarbij een open, uitnodigend karakter hebben en gemakkelijk bezoekers en nieuwe bewoners opnemen; maar ze kunnen ook het karakter hebben van een onneembare burcht, waar mensen moeilijk toegang toe hebben en ook moeilijk van weg komen. Eilanden vormen pas samen ook een eilandenrijk als er bruggen tussen de verschillende eilanden liggen (*bridging*). Zeer gesloten eilandgemeenschappen zullen minder gemakkelijk dergelijke bruggen leggen dan open gemeenschappen.

Beide beelden laten zien dat zowel *bonding* als *bridging* van belang is voor een goede samenleving. *Bonding* is waardevol, omdat hierdoor gemeenschappen ontstaan waarbinnen mensen voor elkaar zorgen. Wel is er het gevaar dat gemeenschappen zo gesloten zijn, dat ook mensen buitengesloten worden. *Bridging* is van belang voor de samenhang tussen verschillende delen van de samenleving en om te voorkomen dat er mensen zijn die nergens aansluiting hebben.

Concreet wordt in dit onderzoek *bonding* in kaart gebracht door na te gaan wie contact heeft met wie, wie wie helpt, wie mantelzorger is en hoeveel mensen er meedoen in verenigingen, kerken en andere organisaties. Daarbij wordt bijvoorbeeld ook nagegaan of mensen juist vaak familie helpen, of ook burens of bijvoorbeeld geloofsgenoten en mensen uit hun sportvereniging.

1.3.2 MOREEL KAPITAAL

Moreel kapitaal is de bereidheid voor een ander te zorgen of een ander te ondersteunen. Het morele duidt op het besef van verplichting tot zorg. Die 'verplichting' kan gebaseerd zijn op een begrip van solidariteit - waarbij nog altijd een belangrijk aandeel is voor de verzekering van een particulier belang - maar ook op meer ideële of ook ideologische opvattingen over 'weldoen' aan en het ontfermen over anderen en ook over de wereld. De ontplooiing van moreel kapitaal – de bereidheid er voor de ander te zijn – spreekt in een hoog-mobiele en geïndividualiseerde samenleving niet vanzelf (Kuiper, 2009).

1.4 Probleemstelling

Gemeente Wageningen en Provincie Gelderland hebben het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken gevraagd onderzoek te doen naar de sociale kwaliteit op het niveau van de lokale samenleving in de gemeente Wageningen, dit met het oog op het vormgeven van Wmo-beleid, specifiek prestatievelden 1, 3 en 4¹). Om die 'sociale kwaliteit' in kaart te brengen, is in Wageningen onderzoek gedaan naar de krachtlijnen van de samenleving: welke structuren, welke personen zijn belangrijk voor de sociale samenhang? Hoe waarderen bewoners de sociale samenhang? Kennen mensen elkaar en helpen ze elkaar? Tegelijk is ook gezocht naar de knelpunten: kan iedereen wel volop meedoen? Wie zijn kwetsbaar? Wie is eenzaam? In dit rapport worden de krachtlijnen en knelpunten geschetst. De gemeente Wageningen heeft bovendien specifiek gevraagd onderzoek te doen naar de bekendheid van diverse voorzieningen die met Wmo beleid te maken hebben (alle prestatievelden).

De centrale onderzoeksvraag is:

"Welke krachtlijnen en knelpunten bestaan er in de sociale structuren van de gemeente Wageningen?"

Concrete onderzoeksvragen bij de centrale vraag zijn:

- Hoe kan de sociale samenhang in de gemeente Wageningen getypeerd worden?
- Hoe waarderen inwoners van Wageningen de sociale samenhang en leefbaarheid?
- Welk sociaal en moreel kapitaal is aanwezig in de verschillende wijken van Wageningen?
- Welke groepen in Wageningen kunnen nu onvoldoende sociaal en maatschappelijk participeren?
- Onder welke groepen of in welke wijken is er een verhoogd risico op eenzaamheid?
- In hoeverre zijn voorzieningen die relevant zijn voor Wmo-beleid, bekend bij inwoners van Wageningen?
- In hoeverre maken inwoners van Wageningen gebruik van voorzieningen die relevant zijn voor Wmo-beleid en hebben ze er behoefte aan?

1.5 Onderzoeksoptzet: deskresearch en enquête onder inwoners

In onderhavig onderzoek ligt de nadruk op een kwantitatief onderzoek. Dit onderzoek vindt plaats door het uitzetten van een enquête onder inwoners van Wageningen. Deze methode biedt een goede basis waarop gemeentebestuur en andere partijen zoals Wmo-raden, lokale instellingen en wijkpanels kunnen verder werken aan effectief en sociaal beleid dat past bij de specifieke situatie van de gemeente Wageningen. Het onderzoek kan worden gebruikt als nulmeting en desgewenst herhaald worden na één of meer jaren.

Om te controleren of de respondenten een representatieve afspiegeling vormen van de populatie van de gemeente Wageningen zijn een aantal achtergrondkenmerken gebruikt en gecontroleerd, zoals onder andere leeftijd, geslacht en samenstelling huishouden.

1.6 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken worden de resultaten van het onderzoek samengevat en geanalyseerd: in hoofdstuk 2 de resultaten van de enquêtes. In hoofdstuk 3 worden conclusies getrokken en in hoofdstuk 4 aanbevelingen aan de gemeente geformuleerd.

Voor een meer gedetailleerde verantwoording van het onderzoek zijn aan dit rapport diverse bijlagen toegevoegd die op onze website, www.samenlevingsvraagstukken.nl zijn te lezen. Het betreft:

- Bijlage I. Hierin wordt de gehanteerde theorie geschetst en een aantal begrippen gedefinieerd (bijv. sociale samenhang, krachtlijnen, sociaal en moreel kapitaal);
- Bijlage II geeft een verantwoording hoe op basis van deze theorie een keuze is gemaakt voor de onderzoeksmethode;
- Bijlage III bevat de verantwoording van de respons, betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek;
- Bijlage IV bevat de gehanteerde enquête voor inwoners.

2 Resultaten uit enquêtes

In dit hoofdstuk worden de resultaten die uit de enquêtes komen, gepresenteerd. Paragraaf 2.1 geeft informatie over de manier waarop de enquêtes zijn uitgezet en over de respons. Paragraaf 2.2 beschrijft de achtergrondkenmerken van de respondenten. In de volgende paragrafen zullen de resultaten die betrekking hebben op de verschillende deelvragen gepresenteerd worden. In paragraaf 2.3 wordt de sociale samenhang in Wageningen getypeerd en wordt beschreven hoe de betrokkenheid van mensen vorm krijgt in de gemeente Wageningen. Hierbij wordt gekeken naar contacten met burens, vrienden, familie en anderen. Verder is er aandacht voor inwoners die mantelzorg verlenen en vrijwilligerswerk doen. Paragraaf 2.4 besteedt aandacht aan de leefbaarheid in de gemeente Wageningen. Op de vraag welke groepen in Wageningen onvoldoende kunnen participeren, gaat paragraaf 2.5 in. Paragraaf 2.6 geeft een overzicht van groepen die het gevaar lopen eenzaam te zijn. In paragraaf 2.7 wordt gekeken naar het sociaal en moreel kapitaal in de gemeente Wageningen. Tenslotte geeft paragraaf 2.8 een overzicht in hoeverre Wmo-voorzieningen bekend zijn bij inwoners, in hoeverre van deze voorzieningen gebruikgemaakt wordt en of er behoefte is aan deze voorzieningen.

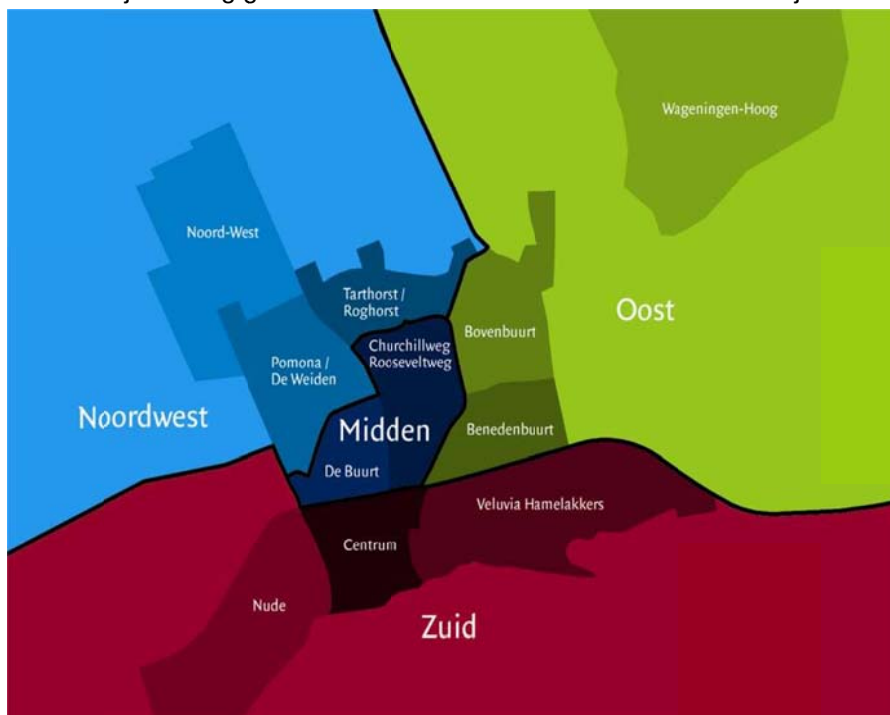
Wanneer in dit hoofdstuk over verschillen wordt gesproken, betekent dit dat er significante verschillen zijn gevonden.²⁾

2.1 Respons

Er zijn 1562 brieven verstuurd naar inwoners van Wageningen. Hiervan zijn 12 brieven onbestelbaar teruggezonden, zodat het definitieve aantal aangeschreven respondenten 1550 was. Na ongeveer twee weken is een herinnering gestuurd. Uiteindelijk hebben 390 inwoners gereageerd. Dit is een respons van 25%, wat representatief genoemd mag worden voor de populatie van Wageningen.

2.2 Achtergrondkenmerken respondenten enquête inwoners Wageningen

In figuur 2 is de wijkindeling te zien die de gemeente Wageningen gebruikt. In onderhavig onderzoek is deze wijkindeling gebruikt om eventuele verschillen tussen de wijken te analyseren.

Figuur 2. Wijkindeling van de gemeente Wageningen.

In tabel 2.1 worden de achtergrondkenmerken vermeld van de 390 inwoners van Wageningen. Bij het vergelijken van postcodes met wijkcodes bleek dat 33 respondenten niet de juiste wijk bij de postcode hadden ingevuld. Deze zijn gecorrigeerd ervan uitgaande dat respondenten hun postcodes beter weten dan de naam van hun wijk.

Tabel 2.1

*Demografische gegevens respondenten gemeente Wageningen (N = 390))**

Variabele	gemiddelde	n	%
Leeftijd)**	48,4		
Aantal jaren woonachtig in gemeente Wageningen	22,7		
Wijkindeling			
-Zuid		89	23
-Midden		72	19
-Noordwest		148	40
-Oost		76	20
Geslacht			
-man		188	48
-vrouw		202	52
Soort woning			
-kamerbewoning		44	11
-huurwoning		114	29
-koopwoning		220	56
-anders		12	3
Samenstelling huishouden)***			
-één persoon, alleenwonend		55	14
-één persoon, wonend met anderen (studenten, ouders, anderen)		56	14
-(echt)paar zonder (thuiswonende) kind(eren)		167	43
-één ouder met één of meer thuiswonende kinderen		9	2
-(echt)paar met één of meer thuiswonende kinderen		97	25
-andere samenstelling		5	1
Opleiding			
-geen, lagere school, basisschool		15	4
-LBO (LTS, LEAO, LHNO, etc.), MAVO, MULO, VMBO		67	17
-HAVO, MBO, VWO, Atheneum, Gymnasium, HBS		111	29
-HBO. WO		193	50
-anders		4	1
Kerkelijke gezindte			

*Demografische gegevens respondenten gemeente Wageningen (N = 390))**

Variabele	gemiddelde	n	%
-geen		282	72
-Rooms Katholieke kerk		34	9
-Hersteld hervormde kerk		4	1
-Protestantse kerk in Nederland		40	10
-andere Christelijke kerk		17	4
-Islam		3	1
-andere		10	3

)* door afrondingsverschillen kunnen de sompercentages per kenmerk afwijken van 100%.

)** significant verschil $p < .05$

)*** significant verschil $p < .001$

Om te controleren of de steekproef een juiste afspiegeling vormt van de populatie van Wageningen zijn de achtergrondkenmerken leeftijd, geslacht en samenstelling huishouden getoetst.

Op het kenmerk leeftijd werd verschil gevonden tussen de inwoners van Wageningen en de steekproef: in de steekproef bevonden zich relatief meer inwoners van 45 jaar en ouder vergeleken met de populatie van Wageningen.

Ook op het kenmerk samenstelling huishouden werden verschillen gevonden. Hierbij werden studenten die aangaven in studentenhuis te wonen, gezien als eenpersoonshuishouden: de steekproef bestond uit relatief weinig eenpersoonshuishoudens vergeleken met het percentage van de populatie van Wageningen (het percentage eenpersoonshuishoudens ligt in de gemeente Wageningen op bijna 60%). Eenpersoonshuishoudens zijn hiermee ondervertegenwoordigd in het onderzoek. Onder de respondenten waren vooral gezinnen zonder kinderen goed vertegenwoordigd, namelijk 43% terwijl dit percentage voor Wageningen als geheel op 20% ligt.

Op het kenmerk geslacht werden geen verschillen gevonden met de populatie van Wageningen. Vergeleken met andere, soortgelijke onderzoeken is het percentage mannen dat meedeelt aan het onderzoek zelfs hoog te noemen. Het is namelijk vrijwel gelijk aan het percentage mannen van de populatie van Wageningen (48% respectievelijk 49%). De gemiddelde leeftijd van mannen is 50,7 jaar. Dit is iets hoger dan de gemiddelde leeftijd van vrouwen (46,3 jaar).

Wat betreft opleidingsniveau zijn er geen verschillen gevonden tussen mannen en vrouwen. Dit was in soortgelijk onderzoek in een andere gemeente wel het geval (mannen hoger opgeleid dan vrouwen).

2.3 Sociale samenhang in gemeente Wageningen

Om een antwoord te kunnen geven op de vraag hoe de sociale samenhang in Wageningen getypeerd kan worden, zijn verschillende aspecten van onderlinge contacten bevraagd zoals omgang met burens, met familie, vrienden, collega's en anderen. Verder is gekeken naar mantelzorg, waarop inwoners van Wageningen trots zijn en in welke organisaties inwoners actief zijn.

2.3.1 Burens

Hoe zit het met de onderlinge betrokkenheid van inwoners van Wageningen ten opzichte van burens? De resultaten zijn weergegeven in tabel 2.2.

Tabel 2.2

*Uitslag van stellingen over buurt en manier waarop mensen met elkaar omgaan (N = 389) in percentages)**

Stellingen	mee oneens	gedeeltelijk mee oneens	niet mee oneens/niet mee eens	gedeeltelijk mee eens	mee eens
1 ik voel me thuis in deze buurt	2	2	6	20	70
2 in deze buurt gaat men op een prettige manier met elkaar om	2	5	7	36	50
3 mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks	17	25	24	27	9
4 ik heb veel contact met mijn directe burens	9	11	18	33	30
5 ik woon in een gezellige buurt met veel saamhorigheid	8	17	24	36	16
6 ik ben tevreden met de bevolkingssamenstelling in deze buurt	5	5	10	27	52
7 ik voel me thuis bij de mensen die in deze buurt wonen	4	7	18	31	41
8 ik ben gehecht aan deze buurt	9	8	20	27	36
9 in de buurt waarin ik leef is onder buurtbewoners sprake van een 'wij' gevoel	14	15	26	35	11
10 ik vind dat de buurt waar ik woon een voorbeeld kan zijn voor andere buurten	10	12	34	31	13
11 ik heb dezelfde ideeën over wat goed en slecht is als buurtgenoten	7	14	34	32	15
13 in de buurt waar ik leef wonen ook 'mijn soort mensen'	7	10	23	36	25

)* door afrondingsverschillen kan de som van de percentages afwijken van 100%.

Uit nadere analyses blijkt dat inwoners van de wijk Midden (figuur 2) minder positief zijn over de buurt waarin ze wonen dan de andere wijken. Dit geldt voor de stellingen 1, 2, 3, 8 en 10 (wijk Oost positiever), stellingen 2, 5, 6, 9, 10 en 13 (wijk Noordwest positiever) en stellingen 2, 6, 7 en 10 (wijk Zuid positiever). Daarnaast geven inwoners van de wijk Oost vaker aan dat ze gehecht zijn aan hun buurt dan inwoners van de wijk Noordwest. Verder zijn er tussen de wijken Noordwest, Oost en Zuid geen verschillen gevonden.

Als naar verschillende leeftijdscategorieën wordt gekeken, blijkt uit nadere analyse dat vooral inwoners van 61 jaar en ouder positiever over de buurt zijn dan inwoners tot en met 40 jaar. Dit geldt voor de stellingen 1, 4, 7, 8, 11 en 12. Voor stellingen 1, 8 en 12 geldt bovendien dat ook inwoners van 41 jaar en ouder hierover positiever zijn dan inwoners tot en met 40 jaar. Tussen inwoners van 41-60 jaar en 61 jaar en ouder zijn geen verschillen gevonden. Voor geslacht zijn er geen significante verschillen gevonden.

Sociale samenhang wordt vaak gemeten aan de hand van stellingen 2-6 uit tabel 2.2.

Wageningen scoort op twee van de vijf stellingen positiever dan het Nederlandse gemiddelde (tabel 2.3): ze vinden vaker dat de mensen in hun buurt op een prettige manier met elkaar omgaan en hebben meer contact met hun directe burens. Ze zijn in gelijke mate als Nederlanders tevreden met de bevolkingssamenstelling in hun buurt en vinden in gelijke mate dat ze in een gezellige buurt wonen met veel saamhorigheid. Aan de andere kant vinden inwoners van Wageningen vaker dan Nederlanders dat ze elkaar in de buurt nauwelijks kennen.

Tabel 2.3

Vergelijking antwoord op stellingen 2-6 over de buurt met Nederlands gemiddelde in percentages (N = 389)

Stellingen	% (gedeeltelijk mee oneens, Wageningen)	% (gedeeltelijk mee oneens Nederland)	% (gedeeltelijk mee eens, Wageningen)	% (gedeeltelijk mee eens, Nederland)
2 in deze buurt gaat men op een prettige manier met elkaar om	7	5	86	79
3 mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks	42	53	36	20
4 ik heb veel contact met mijn directe burens	20	21	63	54
5 ik woon in een gezellige buurt met veel saamhorigheid	25	19	52	47
6 ik ben tevreden met de bevolkingssamenstelling in deze buurt	10	9	79	76

Percentage volgens SCP-rapport 'De sociale staat van Nederland 2009' (SCP, 2010).

2.3.2 CONTACTEN MET ANDEREN

In tabel 2.4 is af te lezen met wie inwoners van Wageningen contact onderhouden en wat de frequentie is van dit contact. Daarbij wordt onder contact verstaan: het bij elkaar op bezoek gaan, een praatje maken op straat of per telefoon, maar ook per e-mail, post of MSN.

Tabel 2.4

Intensiteit van contact inwoners Wageningen met anderen in percentages (N = 390)

Contact met ...	zelden of nooit	minder dan 1 x per maand	1 tot 3 keer per maand	1 x per week of vaker	n.v.t
Familie in mijn woonplaats	5	4	6	30	55
Familie buiten mijn woonplaats	4	15	31	46	4
Burens of buurtgenoten	6	10	26	55	3
Vrienden/kennissen in mijn woonplaats	2	8	26	55	9
Vrienden/kennissen buiten mijn woonplaats	3	21	36	32	8
Collega's in mijn woonplaats (buiten werktijd)	18	12	11	8	51
Collega's buiten mijn woonplaats (buiten werktijd)	25	15	12	8	41
Geloofsgenoten in mijn woonplaats	13	4	5	7	71
Geloofsgenoten buiten mijn woonplaats	15	4	4	4	72
Medestudenten in mijn woonplaats	8	2	1	14	76
Medestudenten buiten mijn woonplaats	10	3	5	9	74

Intensiteit van contact inwoners Wageningen met anderen in percentages (N = 390)

Contact met ...	zelden of nooit	minder dan 1 x per maand	1 tot 3 keer per maand	1 x per week of vaker	n.v.t
Mensen van verenigingen of organisaties waarin ik actief ben, in mijn woonplaats	7	7	16	32	39
Mensen van verenigingen of organisaties waarin ik actief ben, buiten mijn woonplaats	10	8	10	15	57
Andere mensen, namelijk	3	1	1	7	88

)* Door afrondingsverschillen kan de som van de afzonderlijke percentages afwijken van 100%.

Op de vraag in welke mate respondenten contact hebben met anderen, geeft ongeveer drie kwart van de respondenten aan dat ze één keer per maand of vaker contact hebben met familie buiten Wageningen, burens, en met vrienden in en buiten Wageningen. Ongeveer de helft heeft in deze mate contacten met mensen van verenigingen of organisaties waarin ze actief zijn in Wageningen. Het minst contact is er met geloofsgenoten in en buiten Wageningen en met medestudenten buiten Wageningen. In andere gemeenten was het contact met geloofsgenoten procentueel hoger, maar ook het aantal inwoners dat aangaf gelovig te zijn lag daar hoger. Relatief gezien verschilt de gemeente Wageningen daardoor niet met andere gemeenten.

Vergeleken met inwoners van 61 jaar en ouder hebben inwoners tot en met 40 jaar vaker contact met vrienden in en buiten Wageningen, collega's in en buiten Wageningen en medestudenten in en buiten Wageningen en met mensen van verenigingen waarin ze actief zijn. Ook hebben ze meer contact met vrienden buiten Wageningen en met medestudenten in en buiten Wageningen dan inwoners van 41-60 jaar. Daarentegen heeft laatstgenoemde groep meer contacten met collega's buiten Wageningen dan de andere leeftijdsgroepen. Tenslotte hebben 41-60 jarigen meer contacten met collega's in Wageningen en met mensen die bij een vereniging actief zijn, dan inwoners van 61 jaar en ouder.

In de enquête is ook de vraag gesteld welke vorm van hulp respondenten ontvangen van de contacten die in tabel 2.4 genoemd worden. Het kan hierbij gaan om:

- praktische hulp, zoals het dragen van meubels of het vasthouden van een ladder
- zakelijke hulp, bijvoorbeeld bij een grote aankoop, het afsluiten van een lening, het invullen van belastingformulieren
- het bespreken van persoonlijke dingen die voor respondent belangrijk zijn
- In tabel 2.5 zijn de resultaten weergegeven.

Tabel 2.5

Contacten die in het afgelopen jaar genoemde vorm van hulp en ondersteuning hebben geboden aan inwoners in Wageningen (N = 390) in percentages

Contact	praktische hulp	zakelijk advies	persoonlijke zaken
familie in mijn woonplaats	28	17	35
familie buiten mijn woonplaats	42	31	66
burens of buurtgenoten	42	5	23
vrienden/kennissen in mijn woonplaats	36	18	55
vrienden/kennissen buiten mijn woonplaats	22	18	51
collega's in mijn woonplaats (buiten werktijd)	4	5	11
collega's buiten mijn woonplaats (buiten werktijd)	3	7	20
geloofsgenoten in mijn woonplaats	3	1	5

Contacten die in het afgelopen jaar genoemde vorm van hulp en ondersteuning hebben geboden aan inwoners in Wageningen (N = 390) in percentages

Contact	praktische hulp	zakelijk advies	persoonlijke zaken
geloofsgenoten buiten mijn woonplaats	1	1	4
medestudenten in mijn woonplaats	6	3	8
medestudenten buiten mijn woonplaats	2	1	3
mensen van verenigingen of organisaties waarin ik actief ben, in mijn woonplaats	9	5	12
mensen van verenigingen of organisaties waarin ik actief ben, buiten mijn woonplaats	2	2	4
andere mensen	6	6	4
niet van toepassing	21	45	11
totaal)*	227	165	312

)* het totale percentage kan afwijken van 100, omdat respondenten meer dan 1 antwoord mogen geven

Opvallend is dat de meeste hulp wordt geboden met betrekking tot het bespreken van persoonlijke zaken die voor de respondent belangrijk zijn. Deze hulp wordt voornamelijk geboden door familie en vrienden in en buiten Wageningen. In iets mindere mate wordt deze hulp geboden door collega's buiten Wageningen. Buren zijn minder belangrijk bij het bespreken van persoonlijke dingen. Daarentegen behoren zij, naast familie buiten Wageningen, tot de contacten die het meest praktische hulp verlenen.

2.3.3 MANTELZORG

Mantelzorg is informele zorg die verder gaat dan praktische hulp in en om het huis: het gaat om het zorgen of hulp verlenen aan iemand met een beperking of ziekte. Er zijn verschillende definities voor mantelzorg. De breedste definitie is in de vragenlijst genoemd, namelijk:

*heeft u in de afgelopen 12 maanden onbetaald zorg of hulp verleend aan iemand met een beperking of ziekte?*³⁾

In Wageningen beantwoordt 41% van de respondenten deze vraag bevestigend (tabel 2.6). Dit percentage is hoog vergeleken met de landelijke cijfers van Nederland. Van deze mantelzorgers verleent 13% intensieve mantelzorg. Dit is ruim 5% van de inwoners van Wageningen. In het SCP-rapport 'De toekomst van de mantelzorg' (Sadiraj, Timmermans, Ras, & De Boer, 2009) worden cijfers uit een onderzoek aangehaald, waaruit blijkt dat 13% van de Nederlandse bevolking ouder dan 18 jaar bevestigend antwoordt op de vraag of ze zelf geregeld hulp geven aan mensen die ziek of gehandicapt zijn. Hiervan verleent 35% van de mantelzorgers, dus 5% van de Nederlandse bevolking, minimaal 8 uur zorg per week. De definitie in onderhavig onderzoek is dus strenger dan die van het onderzoek onder de Nederlandse bevolking, omdat eerstgenoemde uitgaat van minimaal 9 uur mantelzorg per week.

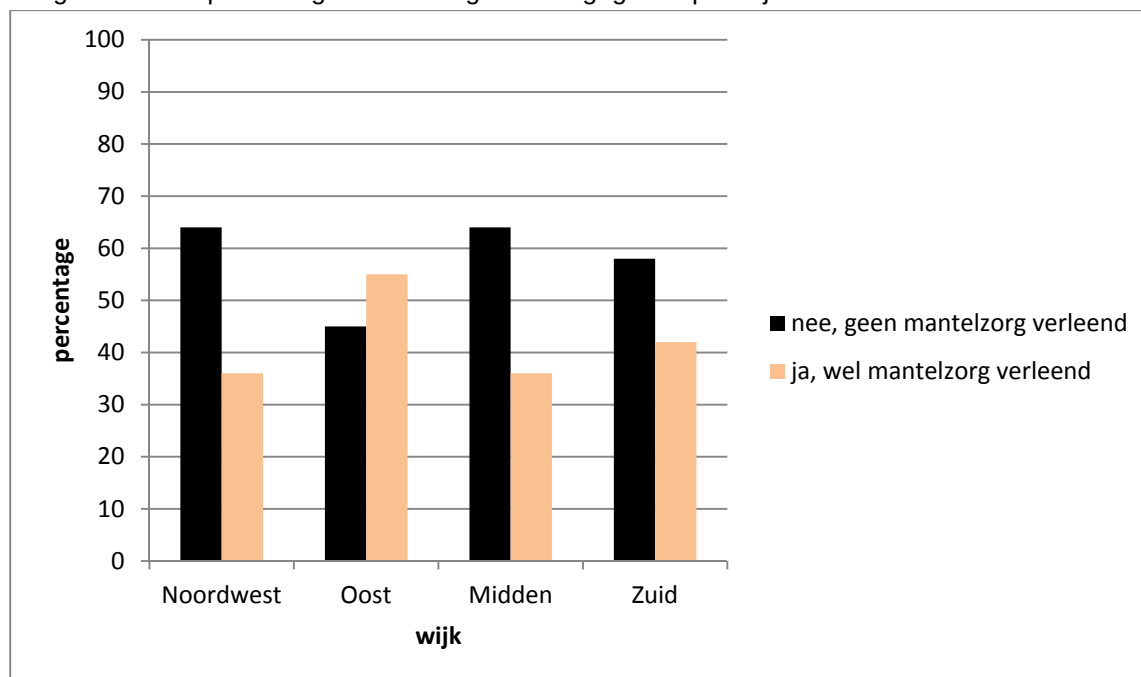
Tabel 2.6

Mantelzorg verleend (N = 389) in aantallen en percentages

Antwoorden	n	%
geen mantelzorg verleend	230	59
wel mantelzorg verleend)*	159	41

)*mantelzorg in de brede definitie hierboven genoemd.

In figuur 3 is het percentage mantelzorgers weergegeven per wijk.

Figuur 3. Mantelzorg per wijk.

Tabel 2.7 geeft een overzicht aan wie mantelzorg wordt verleend, hoe lang, en hoeveel uur per week. De meeste hulp wordt aan (groot)ouders, (klein)kinderen en partners verleend, gevolgd door hulp aan vrienden en mensen uit de buurt. Vergeleken met gegevens van de Nederlandse bevolking (18%; www.Wageningen.nl (2010)) geven inwoners uit Wageningen veel hulp aan niet-familieleden, totaal 34%.

Tabel 2.7

*Hulp die mantelzorgers in de afgelopen 12 maanden hebben verleend (N = 159) in aantallen en percentages)**

variabele	n	%
aan wie hulp verleend?		
-partner	28	18
-(groot)ouders	35	22
-(klein)kinderen	30	19
-verdere familie	13	8
-vrienden/kennissen	24	15
-mensen uit de buurt	25	16
-anderen	4	3
waar woonde deze persoon?		
-eigen huis	39	25
-in mijn straat	25	16
-in mijn woonplaats	48	30
-in andere woonplaats	47	30

*Hulp die mantelzorgers in de afgelopen 12 maanden hebben verleend (N = 159) in aantallen en percentages)**

variabele	n	%
hoe lang aaneengesloten hulp verleend?		
-minder dan een week	50	31
-een week tot en met drie maanden	37	23
-meer dan drie maanden	72	45
hoeveel tijd per week?		
-0-8 uur	128	81
-9-16 uur	20	13
-meer dan 16 uur	11	7

)* door afrondingsverschillen kan de som van de afzonderlijke percentages afwijken van 100%.

Als gekeken wordt naar de engere definitie van mantelzorg: “*minimaal 9 uur per week, drie maanden aaneengesloten hulp verlenen*”, voldoet 13% van de mantelzorgers (brede definitie) in Wageningen aan de criteria. Er zijn geen verschillen gevonden in het verlenen van mantelzorg tussen mannen en vrouwen en tussen de verschillende wijken. Wel zijn er verschillen gevonden tussen diverse leeftijdsgroepen: inwoners van 41 jaar en ouder verlenen meer hulp dan inwoners tot en met 40 jaar.

Op de vraag in hoeverre respondenten zelf behoefte hebben aan het ontvangen van zorg, antwoordt 9% ‘ja’ (tabel 2.8). Slechts 3% krijgt geen hulp, maar wenst dit wel. Inwoners van 61 jaar en ouder krijgen vaker hulp dan andere leeftijdsgroepen.

Tabel 2.8

Overzicht van respondenten die zelf wel/geen onbetaalde zorg krijgen/wensen (N = 390)

Antwoorden	n	%
nee, dat heb ik niet nodig	345	89
nee, maar ik wil dit wel	11	3
ja	34	9

2.3.4 BETROKKENHEID VAN INWONERS BIJ ORGANISATIES EN VERENIGINGEN

Gelet op de definitie van sociale samenhang, zoals deze in dit onderzoek gehanteerd wordt, is het ook van belang te bekijken hoe het staat met de betrokkenheid van inwoners van Wageningen bij maatschappelijke organisaties. Het gaat immers ook over de samenhang tussen burgers en groepen burgers in georganiseerde verbanden. De vraag is dan: uit de betrokkenheid van inwoners zich door aansluiting bij bestaande organisaties en/of verenigingen in Wageningen en nemen ze actief deel aan activiteiten of bijeenkomsten georganiseerd door deze verbanden?

Op de vraag of inwoners van Wageningen vrijwilligerswerk of onbetaald werk verrichten geeft 38% een bevestigend antwoord.

Verder is gevraagd in hoeverre inwoners meedoen aan activiteiten van organisaties of verenigingen. Het gaat hierbij om participatie bij deze organisaties, niet alleen om lidmaatschap maar ook om deelname aan activiteiten. Dit is meer dan alleen vrijwilligerswerk. De resultaten hiervan zijn in tabel 2.9 weergegeven.

Tabel 2.9

Overzicht organisaties/verenigingen waarin respondenten meedoen aan activiteiten in gemeente Wageningen, in percentages (N = 390)

activiteit	n	%
-geen organisatie of vereniging	135	35
-sportvereniging	138	35
-andere vereniging of organisatie	79	20
-religieuze/levensbeschouwelijke instelling (kerk, moskee, etc.)	40	10
-onderwijs-, schoolvereniging	38	10
-studentenvereniging	29	7
-zang-, muziekvereniging	28	7
-belangenorganisatie	22	6
-buurt- en/of wijkvereniging	14	4
-politieke partij	14	4
-hobbyvereniging	14	4
-toneel-, theater- of dansvereniging	11	3
-service clubs (bijvoorbeeld Rotary, Lions)	8	2
-jeugd- of jongerenorganisatie	5	1
-buurthuis	2	1
totaal)*	577	148

)* het percentage kan meer zijn dan 100, omdat respondenten meer dan 1 antwoord mogen geven

Twee derde van de inwoners geeft aan actief te zijn bij een vereniging of organisatie. Ongeveer een derde is actief bij een sportvereniging. Van de inwoners die aangeven kerkelijk te zijn is een derde deel ook actief bij een religieuze of levensbeschouwelijke instelling. In Putten was ook een derde deel actief, in Westervoort was nog geen 15% actief en in Barneveld de helft van degenen die kerkelijk zijn. Verder is 20% van de inwoners actief bij een "andere organisatie of vereniging". Genoemd werden bijvoorbeeld:

- vrijwilligerswerk binnen zorgorganisaties, bijvoorbeeld bij hospice of ziekenhuis (8 x)
- vrijwilligerswerk binnen andere organisatie: universiteit, school, filmhuis en Junushoff (4 x)
- cursussen of trainingen, bijvoorbeeld muzikles of een cursus bij de Volksuniversiteit (6 x)
- organisaties gericht op (duurzame) landbouw (5 x)
- woongerelateerde organisaties (Vereniging van Eigenaren, huurdersvereniging) (4 x)
- organisaties *buiten* Wageningen (4 x)

- historische vereniging, gilde (3 x)
- vluchtelingenwerk (3 x)

Het minst zijn inwoners actief bij een buurthuis, jongerenorganisatie, service club (Rotary, Lions) en toneel-, theater- of dansvereniging.

Er is weinig verschil gevonden tussen de wijken in bovengenoemde activiteiten: alleen de wijk Zuid kent meer inwoners die bij een studentenvereniging zijn aangesloten dan de wijk Midden.

Wat leeftijd betreft zijn inwoners tot en met 60 jaar vaker actief bij een sportvereniging en bij een onderwijs- of schoolvereniging dan ouderen. Verder zijn inwoners tot en met 40 jaar logischerwijs vaker aangesloten bij een studentenvereniging.

Wat betreft geslacht zijn vrouwen vaker actief in zang- of muziekvereniging en bij onderwijs- of schoolvereniging dan mannen. Daarentegen zijn mannen vaker actief bij een politieke partij.

2.3.5 BETROKKENHEID VAN INWONERS BIJ HUN BUURT

Uit de vorige paragraaf blijkt dat veel inwoners uit Wageningen zeer betrokken zijn. In hoeverre is de betrokkenheid van de inwoners gericht op de eigen directe woonomgeving? In paragraaf 2.3.2 is al beschreven dat inwoners van Wageningen voor praktische hulp vaak een beroep doen op burens. Burens behoren zelfs tot de top bij het verlenen van deze vorm van hulp (naast familie).

Om na te gaan in hoeverre inwoners zich betrokken voelen bij hun buurt, zijn in de enquête vragen gesteld over de directe woonomgeving van mensen (zie ook volgende paragraaf over woonbeleving, tabel 2.11). Hieruit blijkt dat iets minder dan de helft van de inwoners (tabel 2.2) de eigen buurt als voorbeeld ziet voor andere buurten. En twee derde van de inwoners doet weleens iets voor de buurt of wijk, zoals een stoepje vegen of zwerfvuil opruimen (tabel 2.11). Deze percentages liggen in Wageningen iets lager dan in andere gemeenten waar hetzelfde onderzoek is gedaan.

De directe buurt of wijk is voor een deel van de inwoners in Wageningen blijkbaar wel belangrijk. Toch identificeren ze zich veel meer met andere schaalniveaus. Dit blijkt uit het antwoord op de vraag in de enquête waarop ze het meest trots zijn: hun straat, wijk, woonplaats of land. Slechts 11% geeft aan trots te zijn op de buurt of de wijk en op de straat (tabel 2.10), terwijl 70% van de inwoners aangeeft dat ze zich helemaal thuis voelen in de buurt waarin ze wonen (tabel 2.11).

Tabel 2.10

Waarop zijn inwoners van de gemeente Wageningen het meeste trots? (N = 375), mede vergeleken met Barneveld, Putten en Westervoort

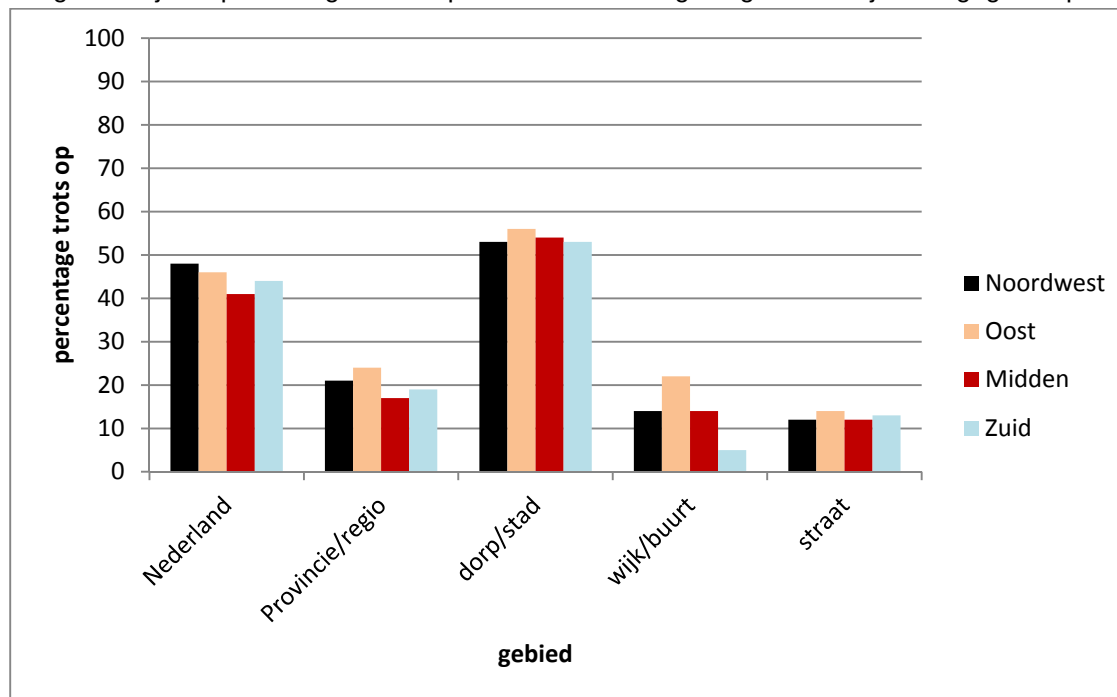
gebied	Wageningen		Barneveld)**		Putten)**		Westervoort)**	
	n	%	n	%	n	%	n	%
dorp/stad	171	46	272	35	143	38	33	15
Nederland	142	40	153	20	71	19	58	27
provincie/regio	65	17	86	11	42	11	36	17
wijk/buurt	42	11	58	8	24	6	24	11
straat	41	11	50	6	28	7	20	9
anders	87	23	153	20	67	18	46	21
totaal *)	548	148	772	100	375	100	217	100

) totaal kan afwijken van N en van 100%, omdat respondenten meer dan 1 antwoord mogen geven

**) in Barneveld, Putten en Westervoort konden respondenten 1 antwoord aankruisen, in Wageningen 2

Bijna de helft van de inwoners geeft aan het meest trots te zijn op de gemeente Wageningen, gevolgd door Nederland. In de gemeentes Barneveld en Putten is eenzelfde voorkeur te zien, zoals zichtbaar in de hoogte van de percentages: voor alle drie gemeenten geldt dat inwoners het meest trots zijn op hun dorp/stad gevolgd door de andere gebieden. Wel zijn de percentages in Barneveld en Putten lager. Dit wordt veroorzaakt doordat in Barneveld en Putten de inwoners één voorkeur mochten aangeven, in Wageningen twee. Zichtbaar is dat Westervoort afwijkt van dit beeld.

In figuur 4 zijn de percentages waarop inwoners van Wageningen trots zijn weergegeven per wijk.

Figuur 4. Percentage 'trots op' per gebied en per wijk.

2.4 Leefbaarheid in Wageningen

Leefbaarheid is een thema dat in de Wmo (prestatieveld 1) in één adem genoemd wordt met sociale samenhang. Diverse aspecten van leefbaarheid zijn aan inwoners voorgelegd.

Allereerst blijkt dat inwoners zich behoorlijk thuis voelen in de buurt waarin ze wonen en het zeker niet vervelend vinden in hun eigen buurt (tabel 2.11). Bijna drie kwart van de inwoners geeft aan dat ze geen plannen hebben om te verhuizen en iets meer dan de helft is gedeeltelijk of geheel tevreden over de aantrekkelijkheid van de bebouwing in hun buurt. Deze cijfers geven aan dat de inwoners een redelijk positieve woon- en wijkbeleving hebben.

Tabel 2.11

*Stellingen over buurt en manier waarop mensen met elkaar omgaan (N = 389) in percentages)**

Stellingen	mee oneens	gedeeltelijk mee oneens	niet mee oneens/niet mee eens	gedeeltelijk mee eens	mee eens
1 ik voel me thuis in deze buurt	2	2	6	20	70
12 ik doe wel eens wat voor mijn woonomgeving (stoep vegen, zwerfvuil opruimen)	10	10	15	26	40
14 als het mogelijk is, ga ik uit deze buurt verhuizen	56	12	17	8	7
15 het is vervelend om in deze buurt te wonen	77	10	8	3	2

*Stellingen over buurt en manier waarop mensen met elkaar omgaan (N = 389) in percentages)**

Stellingen	mee oneens	gedeeltelijk mee oneens	niet mee oneens/niet mee eens	gedeeltelijk mee eens	mee eens
16 de bebouwing in deze buurt is aantrekkelijk	10	13	18	25	34

)* door afrondingsverschillen kan de som van de percentages afwijken van 100%.

Een onderzoek naar sociale samenhang en leefbaarheid staat niet op zichzelf, maar streeft een bepaald doel na. Dit doel sluit aan bij de Wmo: de participatie van iedere inwoner aan de samenleving. Gemeenten hebben een bijzondere verantwoordelijkheid te waken voor de kansen op deelname van iedere inwoner aan het maatschappelijk verkeer, in het bijzonder inwoners met een beperking of inwoners die zich in kwetsbare sociale situaties bevinden. Ook worden inwoners opgeroepen om voor elkaar klaar te staan en elkaar te helpen zodat iedereen kan meedoen.

Dit Wmo kader geeft ook richting aan het onderzoek naar sociale samenhang. Er is in dit hoofdstuk bijzondere aandacht voor hoe het staat met de participatie van inwoners die zich mogelijk in een kwetsbare situatie bevinden in de gemeente Wageningen. Dit wordt in de volgende paragraaf besproken.

2.5 Kwetsbare inwoners in Wageningen

In de vragenlijst voor inwoners is de vraag gesteld: 'sommige inwoners hebben meer dan anderen kans dat ze problemen hebben in het meedoen in de samenleving. Dat zijn onder andere de groepen die hieronder staan. Behoort u tot één of meer van deze groepen?'

2.5.1 MOGELIJK KWETSBARE GROEPEN

De resultaten van mogelijk kwetsbare groepen zijn in tabel 2.12 weergegeven. Van de inwoners van 60 jaar en ouder geeft 15% aan tot meerdere groepen te behoren (in andere onderzochte gemeenten varieerde dit van 24 tot 45%). Van de inwoners jonger dan 60 jaar behoort 15% tot één of meer van de mogelijk kwetsbare groepen (in andere onderzochte gemeenten 10 tot 13%). Totaal komt het percentage van mogelijk kwetsbare groepen in Wageningen op 46% (andere onderzochte gemeenten 43 tot 47%).⁴⁾

Tabel 2.12

Mogelijk kwetsbare groep(en) waartoe respondenten behoren (N = 382) in aantallen en percentages

Groep	N	%
ouderen 60 tot 75 jaar	90	24
ouderen vanaf 75 jaar	30	7
mensen met een laag huishoudinkomen	18	5
mensen met een lichamelijke beperking	14	4
allochtone inwoners	12	3
arbeidsongeschikten	11	3
éénoudergezinnen	10	3
mensen met psychiatrische problematiek	9	2
werklozen	7	2
mensen met een zeer slechte gezondheid	5	1

Mogelijk kwetsbare groep(en) waartoe respondenten behoren (N = 382) in aantallen en percentages

Groep	N	%
mensen met een verstandelijke beperking	3	1
mensen met verslavingsproblematiek	2	0,5
mensen met een sociale beperking	2	0,5

Als de percentages uit tabel 2.12 vergeleken worden met de antwoorden die respondenten gaven op de vraag of ze *ervaren dat ze zelf niet goed kunnen meedoen in de samenleving* (tabel 2.13) blijkt dat het percentage dat goed kan meedoen op 90% ligt. Dit percentage is gelijk aan dat van Westervoort, en ligt iets hoger dan in Barneveld (86%) en Putten (88%).

In Wageningen bestaat de groep die aangeeft niet goed te kunnen meedoen voornamelijk uit éénoudergezinnen, allochtonen en personen met een laag huishoudinkomen en combinaties hiervan. Van deze inwoners zijn acht personen 30 jaar of jonger, negen personen tussen 31 en 50 jaar, veertien personen tussen 51 en 70 jaar en acht personen ouder dan 70 jaar.

Tabel 2.13

Respondenten die ervaren dat ze NIET goed kunnen meedoen in de samenleving in aantallen en percentages (N = 385)

Antwoorden	n	%
nee (ervaart geen problemen)	341	90
ja (ervaart problemen)	39	10

Aan deze respondenten is ook gevraagd *waarom* ze niet goed mee kunnen doen (tabel 2.14). vijf personen gaven aan niet goed mee te kunnen doen omdat ze het te druk hadden met hun werk. Dit zijn dus eigenlijk mensen die toch wel goed kunnen participeren, namelijk in arbeid, maar zouden willen dat ze daarnaast ook andere vormen van participatie zouden kunnen doen, bijvoorbeeld in vrijwilligerswerk.

De reden die het meest genoemd werd om niet mee te kunnen doen, was dat de respondent lichamelijke problemen had waardoor hij of zij onvoldoende mee kon doen (14 keer). Dit ging bijvoorbeeld om mobiliteitsproblemen (amputatie, rolstoel) of communicatieproblemen (doofheid). Een aantal respondenten gaf aan dat het niet zozeer hun eigen lichaam was wat hen beperkte, maar de omgeving die onvoldoende ingesteld was op hun situatie. Concreet werden genoemd de slechte rolstoeltoegankelijkheid van de publieke ruimte (slechte stoepen, overhangende struiken). Ook het rookbeleid in onder andere Café 't Gat werd genoemd als oorzaak dat iemand met gevoelige longen daar niet meer kon uitgaan.

Het ontbreken van een aantal concrete voorzieningen werden genoemd als oorzaak dat men niet goed mee kon doen: geen buurthuis, geen goede informatievoorziening, geen voorzieningen voor jongeren met autisme. Een aantal redenen lagen op sociaal vlak: vier mensen hadden moeite aansluiting te vinden (als student bij niet-studenten, als hoogopgeleide bij hoogopgeleiden uit Wageningen), vier mensen gaven aan moeite te hebben met de bejegening door anderen (roddelende burens, scheldende hangjongeren). Vijf personen gaven aan niet goed mee te kunnen doen omdat ze geen werk hadden of omdat ze van een uitkering rond moesten komen.

Tabel 2.14

Meest genoemde redenen waarom respondenten niet goed mee kunnen doen (in totaal 45 antwoorden door 39 respondenten)

Aantal	Reden
14	Eigen lichamelijke beperkingen (waarvan 3 x beperking mobiliteit, 2 x beperking gehoor)
5	Moeite met gedrag van andere mensen (agressiviteit, vooroordelen, geen empathie)
5	Zelf te druk met werk (5 x) of mantelzorg (1 x)
5	Door werkloosheid of financiële problemen aan de zijlijn
3	Moeite met aansluiting bij andere mensen
3	Ontbreken voorzieningen

2.5.2 ACTIVITEITEN INWONERS NAAR KWETSBARE GROEPEN IN WAGENINGEN

Aangezien de Wmo een wet is die het zelf zorgend vermogen van de samenleving wil aanboren, is het ook van belang om na te gaan wat inwoners zelf willen en kunnen doen om de participatie van kwetsbare groepen mogelijk te maken. Daarom is in het onderzoek ook gekeken welke activiteiten inwoners ondernemen richting kwetsbare groepen (tabel 2.15).

Tabel 2.15

Activiteiten van respondenten ten opzichte van kwetsbare groepen (N = 381) in aantallen en percentages

Activiteit	n	%
ik doe hier niet iets aan	163	43
ik maak een praatje op straat met mensen uit kwetsbare groepen	119	31
ik doe vrijwilligerswerk bij een van de kwetsbare groepen	46	12
ik nodig ze uit voor een bakje koffie bij mij thuis	36	9
ik lever een bijdrage in de vorm van geld waarmee ik plaatselijke projecten gericht op deze groepen ondersteun	34	9
ik ga op bezoek om te polsen wat ik kan doen	33	9
ik stimuleer ze om aan activiteiten mee te doen of geschikte organisaties of voorzieningen te bezoeken	30	8
ik vraag of ze mee gaan wanneer ik zelf naar een geschikte activiteit of voorziening ga	20	5
ik schakel anderen (bijvoorbeeld hulpverleners, opbouwwerkers) in om deze mensen meer actief te krijgen	8	2
anders	48	13
totaal)*	489	128

)* totaal kan afwijken van N en van 100%, omdat respondenten meer dan 1 antwoord mogen geven

Een derde deel van de inwoners maakt met deze groepen een praatje op straat. Ruim 10% doet vrijwilligerswerk. Verder geeft bijna 10% van de inwoners aan dat ze op bezoek gaan om te polsen wat ze voor de (kwetsbare) mensen kunnen doen, stimuleren ze hen om aan activiteiten mee te doen en nodigen hen uit voor een bakje koffie.

Onder de categorie 'anders, namelijk' vulden respondenten in dat ze bijvoorbeeld wel eens wat binnen hun sportvereniging doen, vrijwilligerswerk doen of mensen helpen formulieren in te vullen. Diverse mensen geven aan vanuit hun beroep zorg aan kwetsbare mensen te geven. Een aantal mensen geeft aan dat ze geld geven aan goede doelen die ten goede komen aan kwetsbare groepen. Ook noemt een aantal respondenten concrete personen (partner, buur) die extra zorg van hen vragen. Bijna de helft van de inwoners zet zich niet in voor deze mensen. Dit percentage is behoorlijk hoog vergeleken met andere steden (percentages tussen 32% en 35%). In tabel 2.16 is weergegeven welke redenen men aangeeft om niet mee te doen. De meest genoemde reden is dat respondenten geen tijd hadden naast hun werk en hun gezin. Ook zijn er respondenten die aangeven geen tijd te hebben omdat ze al veel vrijwilligerswerk doen, of omdat ze mantelzorg geven aan iemand in hun eigen directe sociale omgeving:

"Omdat ik met een werkweek van 36 uur, woon-/werkverkeer, mijn gezin, mijn deeltijd studie, de zorg voor een zieke ouder en het sporten van de kinderen geen minuut over heb voor mezelf, laat staan dat ik actief op een kwetsbare groep af kan stappen."

Sommige respondenten geven aan zelf tot een kwetsbare groep te horen. Andere vaak genoemde redenen zijn dat ze geen kwetsbare mensen kennen of nooit met hen in contact komen:

"Omdat ik weinig tot niet met mensen uit deze groepen in contact kom."

"Ik ken hier geen mensen uit deze categorieën."

"Omdat ik als student zo goed als niet met deze mensen in aanraking kom."

Regelmatig denken respondenten ook dat er in hun buurt geen kwetsbare mensen wonen:

"Omdat er in mijn woonomgeving op dit moment niemand mijn hulp/aandacht nodig heeft."

Er zijn ook respondenten die aangeven dat ze er zelf geen behoefte aan hebben. Andere geven aan dat ze vinden dat ze er niet verantwoordelijk voor zijn, omdat iedereen zijn eigen boontjes moet doppen of omdat ze een beroep moeten doen op publieke voorzieningen:

"Omdat ik ervan uitga dat deze groepen mensen ergens anders terecht kunnen. Heb zelf niet genoeg kennis van hun problematiek."

"Omdat ze zichzelf moeten redden."

Een aantal studenten geeft aan dat ze zich niet zo inzetten in de samenleving in Wageningen, omdat ze er alleen studeren:

"Omdat ik hier nooit over nagedacht heb. Ik woon hier ook niet echt. Ik slaap hier vanwege mijn studie. Ik studeer hier. heb niet het gevoel dat Wageningen mijn thuis is."

Tabel 2.16

*Redenen waarom men zich NIET inzet voor kwetsbare groepen (n = 126) *)*

Reden	n	%
Ik heb er geen tijd voor i.v.m. werk en gezin	32	25
Ik kom nooit in aanraking met kwetsbare mensen	19	15
Ik ken geen mensen die kwetsbaar zijn	18	14
Door eigen beperkingen niet mogelijk (leeftijd, ziekte, taal niet spreken)	16	13
Ik zet me op andere manier in (vrijwilligerswerk, mantelzorg)	15	12
Ik heb er geen behoefte aan, voel me er niet bij betrokken, raakt me niet	12	10
Er zijn in mijn buurt geen kwetsbare mensen	7	6
Dat is niet mijn verantwoordelijkheid, er is al genoeg voor deze mensen of ze moeten zichzelf maar redden	6	5
Ik studeer hier alleen maar, ben verder niet zo betrokken bij Wageningen	5	4
Ik werk al in de zorg en wil niet in mijn vrije tijd ook zorgen	3	2

Reden	n	%
Ik heb niet genoeg kennis over deze doelgroepen	3	2
Overig	5	4
Totaal aantal antwoorden	141	-

)* Van de 163 respondenten die invulden dat ze niets deden voor kwetsbare groepen, beantwoordden 126 personen de vraag waarom niet; 37 personen vulden hier niets in. Respondenten konden meer dan één antwoord geven. De vraag is open gesteld, voor de analyse zijn de antwoorden van de respondenten in categorieën ondergebracht. Sommigen vulden op deze manier meerdere antwoorden in, met een totaal van 141 antwoorden door 126 mensen.

2.6 Eenzaamheid in Wageningen

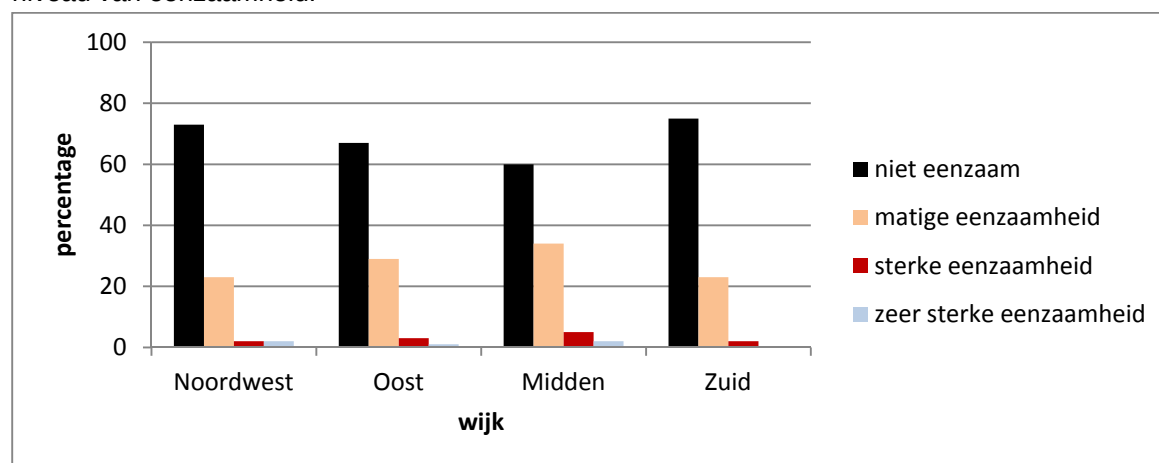
In de enquête is ook een eenzaamheidsschaal opgenomen. Hiermee wordt gemeten in hoeverre mensen zich eenzaam voelen. Uit tabel 2.17 blijkt dat 4% van de inwoners van Wageningen zich (zeer) eenzaam voelt. Dit percentage is vergelijkbaar met percentages uit een andere gemeente.

Tabel 2.17

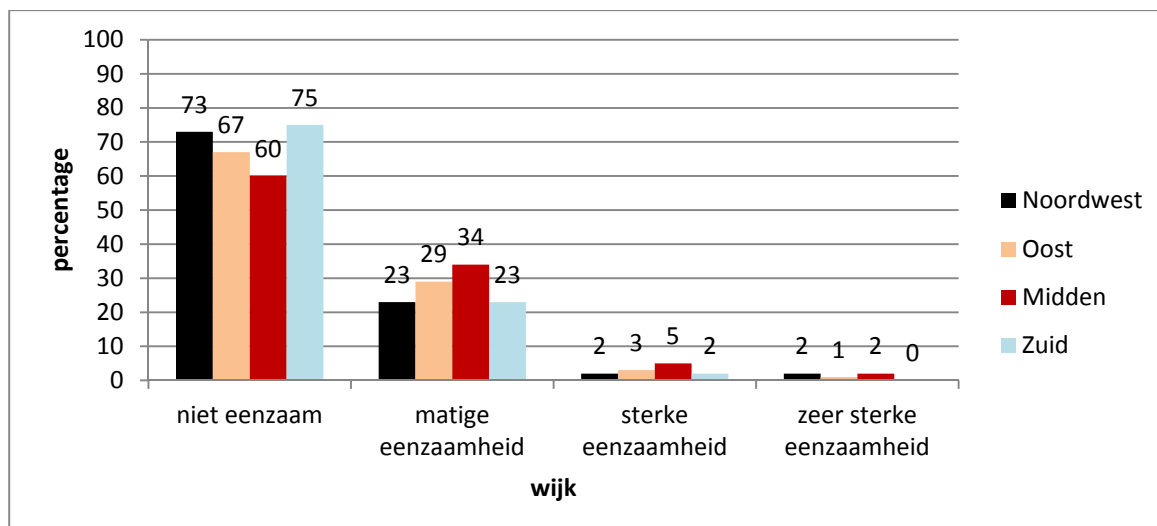
Totale eenzaamheidsscores in vier niveaus (N = 371) in aantallen en percentages

	n	%
niet eenzaam	259	70
matige eenzaamheid	97	26
sterke eenzaamheid	10	3
zeer sterke eenzaamheid	5	1

Figuur 5 geeft een overzicht van de percentages binnen de wijken en figuur 6 de percentages per niveau van eenzaamheid.

Figuur 5. Mate van eenzaamheid per wijk.

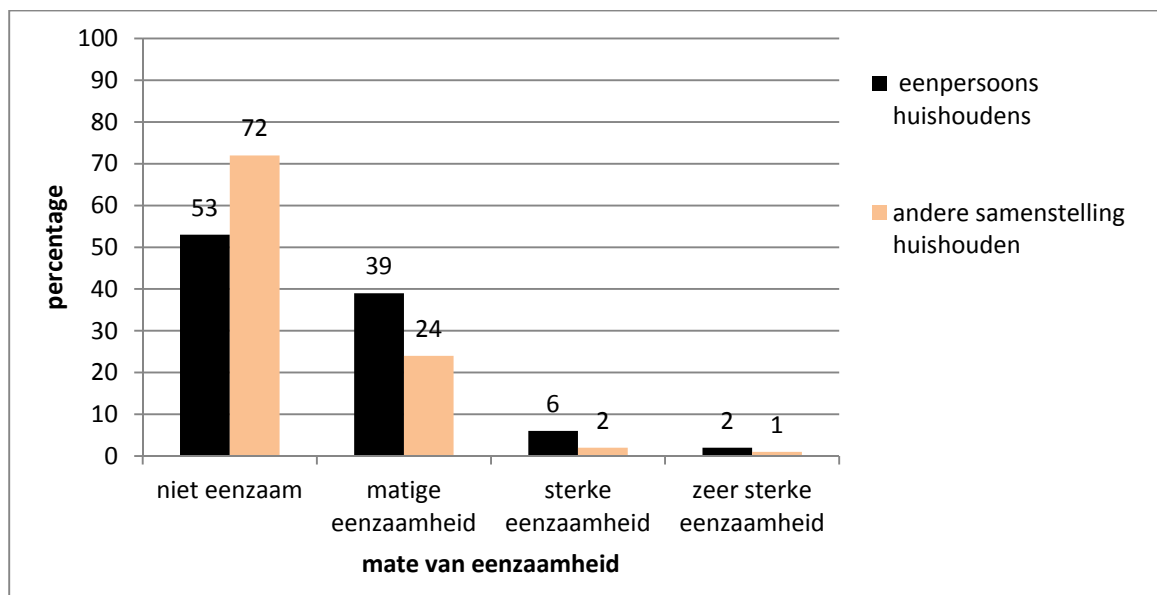

Figuur 6. Vergelijking tussen de wijken per niveau van eenzaamheid.

In de mate van eenzaamheid zijn er geen verschillen gevonden tussen mannen en vrouwen, tussen verschillende wijken en op basis van opleidingsniveau. Ook is geen verschil gevonden tussen diverse leeftijdscategorieën en de mate van eenzaamheid: wel heeft de leeftijdscategorie tussen 46 en 60 jaar een hogere score dan andere leeftijdscategorieën, maar dit verschil is niet significant.

Verder zijn geen verschillen gevonden tussen inwoners die mantelzorg verlenen en zij die dit niet doen.

Wel is een verschil gevonden tussen eenpersoonshuishoudens en andere soorten huishoudens. In figuur 7 is weergegeven hoe de percentages verdeeld zijn. Verder is een verband gevonden tussen de mate van eenzaamheid en het '*niet goed kunnen meekomen in de samenleving*' (zie 2.5, tabel 2.13): inwoners die niet goed kunnen meekomen in de samenleving ondervinden ook meer eenzaamheid.

Figuur 7. Mate van eenzaamheid vergeleken tussen eenpersoonshuishoudens en andere samenstelling huishouden.

2.7 Sociaal en moreel kapitaal in Wageningen

2.7.1 BEWONERS OVER SOCIAAL KAPITAAL

Om te komen tot een samenleving waarin mensen betrokken zijn op elkaar is sociaal en moreel kapitaal nodig. In de vorige paragrafen is dit sociale kapitaal al voor een groot deel in kaart gebracht:

wie heeft contact met wie, wie is vrijwilliger, wie is mantelzorger, wie helpt de burens? In aanvulling daarop is ook aan inwoners zelf gevraagd, wie volgens hen een belangrijke rol speelt in de samenleving. In de vragenlijst is de vraag gesteld: "Welke groep of organisatie doet zoveel voor uw buurt, wijk of dorp, dat u deze in het zonnetje zou willen zetten?" De antwoorden op deze vraag zijn samengevat in tabel 2.18.

Tabel 2.18

Top 10 inwoners: wie mag in het zonnetje? (totaal aantal antwoorden: 450 antwoorden door 268 respondenten)

Aantal	Wie mag volgens u in het zonnetje worden gezet?
20	Buurtverenigingen (waarvan 15 x buurtvereniging Noordwest!)
10	Meldpunt vrijwilligerswerk
9	Sportverenigingen
9	Vrijwilligers (in het algemeen)
8	Welvada
7	Een specifieke buurvrouw, vriendin, vrijwilliger (individueel)
6	Speeltuin(vereniging)en
6	(Thuis)zorgprofessionals
6	Gemeente
5	Gedeelde tiende plaats (ieder 5 x genoemd) voor muziekverenigingen, De Zonnebloem en Vluchtelingenwerk

Opvallend is dat in Wageningen in vergelijking met andere gemeenten veel meer verschillende organisaties zijn genoemd. Er zijn maar liefst 65 verschillende groepen of organisaties genoemd; in andere gemeenten waren dit er dertig of veertig. Wageningen kent een enorme diversiteit aan organisaties uit de civil society, die ieder op zich een kleine rol spelen, maar samen een kleurrijk pallet vertonen. Opvallend is bovendien, dat de gemeente zelf in de top tien staat. In de andere onderzochte plaatsen kwam de gemeente zelf niet in deze top tien terecht.

2.7.2 MOREEL KAPITAAL: BEREIDHEID TOT HULP

In deze paragraaf wordt verder ingegaan op het *morele* kapitaal: de bereidheid voor een ander te zorgen of een ander te ondersteunen. Het morele duidt op het besef van verplichting tot zorg. Voor de samenleving in Wageningen is in kaart gebracht hoe het staat met de bereidheid voor een ander te zorgen of een ander te ondersteunen door vragen hieromtrent voor te leggen aan de inwoners van Wageningen. Dit wordt gedaan op twee manieren: door een aantal vragen voor te leggen over de bereidheid tot hulp, en door de mening van inwoners te vragen over wat zij een 'goede samenleving' vinden.

Aan inwoners zijn diverse stellingen voorgelegd die inzicht geven in de bereidheid tot het geven van hulp en of deze hulp al dan niet wederkerig dient te zijn. Deze vragen geven zicht op het moreel kapitaal in de gemeente Wageningen (tabel 2.19).

Tabel 2.19

Uitslag van stellingen over de onderlinge aandacht, hulp en zorg tussen burens (N = 389) in percentages

stelling	mee oneens	gedeeltelijk mee oneens	niet mee eens/niet mee oneens	gedeeltelijk mee eens	mee eens
Als ik iets voor mijn burens doe, verwacht ik dat zij ook wel eens wat voor mij doen	25	14	22	29	10
Burens vragen me wel eens ergens bij te helpen	12	6	14	28	40

Uitslag van stellingen over de onderlinge aandacht, hulp en zorg tussen buren (N = 389) in percentages

stelling	mee oneens	gedeeltelijk mee oneens	niet mee eens/niet mee oneens	gedeeltelijk mee eens	mee eens
Ik vraag zelf wel eens hulp aan mijn buren	15	10	13	29	34
We hebben in mijn buurt afspraken of regels over hoe we met elkaar om willen gaan	52	13	22	8	5
Ik maak met mijn buren op straat een praatje	4	5	8	28	56
Ik help mijn buren, ook als ik er niets voor terug krijg	3	2	9	22	64
Buren helpen mij, zonder daarvoor iets terug te willen ontvangen	4	4	22	19	51
Het is fijn als buren iets voor me doen	2	2	13	23	60
Buren vinden bij mij een luisterend oor voor privéproblemen	11	10	25	25	29

)* door afrondingsverschillen kan de som van de percentages afwijken van 100%.

Ruim 80% van de inwoners van Wageningen is bereid iets voor hun buren te doen, zonder daarvoor meteen iets terug te (willen) ontvangen. Daarnaast denken veel inwoners positief over hun buren door te veronderstellen dat buren ook hen wel willen helpen zonder tegenprestatie.

Veel inwoners geven ook aan dat ze het waarderen als hun buren iets voor hen doen. De percentages in Wageningen zijn vergelijkbaar met die in andere gemeenten.

Inwoners ouder dan 40 jaar zijn het over het algemeen meer eens met de stellingen dan inwoners tot en met 40 jaar. Uitzonderingen zijn stelling 1: hier zijn inwoners van 40 jaar en jonger het meer mee eens, en stelling 3: hier is geen verschil tussen inwoners van 61 jaar en ouder en inwoners tot en met 40 jaar.

Verder zijn er geen verschillen gevonden tussen mannen en vrouwen en tussen de verschillende wijken.

2.7.3 MOREEL KAPITAAL: OPVATTINGEN VAN BEWONERS OVER DE SAMENLEVING

Aan de inwoners is ook gevraagd, wat ze verstaan onder een 'goede, zorgzame samenleving'. Dit betrof een open vraag. In tabel 2.20 volgt een overzicht met de meest gegeven antwoorden. In de 389 ingevulde enquêtes hebben 322 mensen bruikbare antwoorden gegeven op deze open vraag (niet bruikbaar waren bijvoorbeeld 'weet ik niet' en ontbrekende antwoorden). Omdat sommige mensen antwoorden geven die in meerdere antwoordcategorieën passen, komt het totaal van de gegeven antwoorden hoger uit dan 322, namelijk 695. Alle antwoorden die minstens tien keer gegeven zijn, zijn weergegeven.

Tabel 2.20

Antwoorden inwoners: 'Hoe ziet een goede zorgzame samenleving eruit?' (n = 322) in aantallen

Aantal	Antwoorden per thema
87	Elkaar helpen, voor elkaar zorgen, klaar staan voor elkaar, opkomen voor elkaar
83	Respect voor elkaar en elkaars spullen, rekening houden met elkaar, ieder in zijn waarde laten
72	Ieder in zijn waarde laten, elkaar accepteren, elkaar ruimte geven
67	Aandacht voor elkaar, interesse tonen, attent zijn, inleven in elkaar, begrip hebben voor elkaar
46	Sociaal, vriendelijkheid, wellevend, beleefd zijn

Antwoorden inwoners: 'Hoe ziet een goede zorgzame samenleving eruit?' (n = 322) in aantallen

Aantal	Antwoorden per thema
34	Onbaatzuchtig zijn, niet egoïstisch zijn, iets overhebben voor elkaar
26	Groeten, praatje maken, bij elkaar op bezoek gaan
15	Geen discriminatie, uitsluiting voorkomen
15	Open communicatie, open houding naar elkaar, open staan voor iets nieuws of anders
14	Normen en waarden hebben
13	Goede burens zijn
13	Geen agressie, geen korte lontjes, geen ruzie
12	Geen overlast (hondenpoep, zwerfafval, geluidsoverlast)
12	Sociale controle, op elkaar letten
11	Tijd voor elkaar maken

De eerste vijf categorieën zijn ook in de andere onderzochte gemeenten vaak genoemd. Categorieën die specifiek voor Wageningen lijken te zijn, zijn de categorie 'onbaatzuchtig zijn, niet egoïstisch zijn' en de categorie 'tijd voor elkaar maken'. Categorieën die juist ontbreken en in andere gemeenten wel vaak genoemd werden, zijn opmerkingen over de verhoudingen tussen jong en oud of tussen gelovigen en niet-gelovigen.

2.8 Voorzieningen in Wageningen

Om Wmo-voorzieningen effectief in te kunnen zetten, is vereist dat deze goed bekend zijn bij de inwoners van de gemeente. Prestatieveld 3 van de Wmo stelt dan ook dat de gemeente burgers en organisaties zo goed en eenvoudig mogelijk moet informeren over de mogelijkheden voor maatschappelijke ondersteuning.

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven in hoeverre voorzieningen die relevant zijn voor Wmo-beleid, bekend zijn bij inwoners van Wageningen en in hoeverre er gebruikgemaakt wordt van of behoefte is aan genoemde voorzieningen.

2.8.1 BEKENDHEID MET VOORZIENINGEN

Tabel 2.21 geeft een overzicht van de bekendheid met genoemde voorzieningen. Het meest bekend is de bibliotheek in Wageningen gevolgd door het Meldpunt vrijwilligerswerk. Meer dan de helft van de inwoners is bekend met een buurthuis/wijkcentrum. Ongeveer 40% van de inwoners is bekend met de Stichting Slachtofferhulp en het Loket Sociale Zaken. Het minst bekend zijn de Stichting Iriszorg (verslaving), de Vriendendienst Neder Veluwe en Bureau Artikel 1 Gelderland midden: meldpunt voor discriminatie.

Onder de vetgedrukte streep staan de voorzieningen waarvan vooral ouderen en gehandicapten gebruik maken. Ongeveer de helft van de inwoners is bekend met Specifiek ouderenvervoer en Maaltijdvoorziening. Ongeveer een derde deel is bekend met Individuele vervoersvoorzieningen Wmo, Huishoudelijke hulp, geregeld via de gemeente (Wmo) en met Woonvoorzieningen, woningaanpassing of verhuiskostenvergoeding (Wmo). Het minst bekend (bij een kwart van de inwoners) is de Boodschappendienst.

Tabel 2.21

Percentage antwoorden op de vraag 'Kent u genoemde voorziening?' van respondenten Wageningen (N = 390)

voorziening/activiteit	% nee	% ja
Bibliotheek Wageningen	9	91
Meldpunt vrijwilligerswerk: voor informatie over het doen of nodig hebben van vrijwilligerswerk	29	71

Percentage antwoorden op de vraag 'Kent u genoemde voorziening?' van respondenten Wageningen (N = 390)

voorziening/activiteit	% nee	% ja
Buurthuis/wijkcentrum: activiteiten voor de buurt	47	53
Stichting Slachtofferhulp: voor hulp en ondersteuning na een misdrijf of verkeersongeval	59	41
Loket Sociale Zaken: onder andere inkomstenbrigade, informatie over inkomensvoorzieningen	62	38
Stichting Gilde Wageningen: vrijwilligerswerk	68	32
Knooppunt: Wmo-voorzieningen, ouderenadviseurs	69	31
Solidez (Welvada) Speelbus: uiteenlopend speelmateriaal voor binnen en buiten spelen op diverse locaties	70	30
Vilente maatschappelijk werk: maatschappelijk werk	70	30
Wijkteams: vraagbaak voor bewoners die actief zijn of willen worden in hun wijk: bieden ondersteuning bij wijkactiviteiten	72	28
Steunpunt mantelzorg: informatie en ondersteuning voor mantelzorgers	74	26
Vilente sociaal raadslieden: juridisch advies	76	24
Zoeklamp: website met informatie over cultuur, educatie en maatschappij in Wageningen	78	22
Alzheimercafé trefpunt voor mensen met dementie en hun partners/familie/vrienden	79	21
Solidez (Welvada) Buurtbemiddeling: ondersteuning voor burenbewoners in conflictsituaties	80	20
Vilente Stibas: advies en hulp bij schulden	81	20
Solidez (Welvada) Home-start: ondersteuning voor gezinnen met kinderen in leeftijd 0-6 jaar	83	17
Solidez (Welvada) Door-start: ondersteuning voor gezinnen met kinderen in leeftijd 6-12 jaar	84	16
Vitaliteitscentrum: informatie over beweging voor ouderen, ouderenadviseurs	85	15
Steunpunt huiselijk geweld/Hera: voor advies en hulp aan iedereen die te maken heeft met huiselijk geweld	88	12
Stichting Iriszorg: verslavingszorg	89	11
Vriendendienst Neder Veluwe: maatjesproject voor mensen met een psychiatrische ervaring	92	9
Bureau Artikel 1 Gelderland midden: meldpunt voor discriminatie	91	9
Specifiek ouderenvervoer (regiotaxi, buurtbus en taxibonnen)	47	54
Maaltijdvoorziening	55	45
Individuele vervoersvoorzieningen Wmo (voorbeelden: rolstoel/sportrolstoel/scootmobiel/tegemoetkoming in vervoerskosten)	64	36
Huishoudelijke hulp, geregeld via de gemeente (Wmo)	66	34
Woonvoorziening, woningaanpassing of verhuiskostenvergoeding (Wmo)	70	30
Meer Bewegen voor Ouderen (via Vilente in de Wielewaag)	71	29
Dagverzorging voor u of uw partner (dagverzorging = dagopvang voor ouderen met gezondheidsproblemen)	73	28
Boodschappendienst (bezorgen van boodschappen)	77	23
Andere voorziening, namelijk.....	94	6

Onder de categorie 'Andere voorziening' hebben inwoners ingevuld: consultatiebureau, hondenuitlaat service, Ons Huis, Stadskantoor, Burenhulp Wageningen Hoog, Kledingbank (2 x), Voedselbank, gemeentehuis, verzorgingstehuis, verzorgingshuis-diensten, vluchtelingenwerk, jeugdvoorzieningen, Buurtzorg, Wielewaag. Dit betreffen niet altijd voorzieningen die door de gemeente verstrekt worden. Ze vallen volgens inwoners blijkbaar wel in eenzelfde categorie voorzieningen.

2.8.2 GEBRUIKMAKING VAN EN BEHOEFTE AAN VOORZIENINGEN IN WAGENINGEN

Tabel 2.22 geeft weer in hoeverre inwoners gebruik maken van genoemde voorzieningen en in hoeverre ze er wel of niet behoefte aan hebben.

Tabel 2.22

Percentage antwoorden op de vraag 'maakt u op dit moment gebruik van genoemde voorzieningen of activiteiten (N = 387)

voorziening/activiteit	% ja, ik maak er gebruik van	% nee, maar ik heb er wel behoefte aan	% nee, dat heb ik niet nodig
Bibliotheek Wageningen	50	6	44
Meldpunt vrijwilligerswerk: voor informatie over het doen of nodig hebben van vrijwilligerswerk	9	5	86
Zoeklamp: website met informatie over cultuur, educatie en maatschappij in Wageningen	7	9	85
Knooppunt: Wmo-voorzieningen, ouderenadviseurs	5	3	93
Buurthuis/wijkcentrum: activiteiten voor de buurt	5	9	85
Loket Sociale Zaken: onder andere inkomstenbrigade, informatie over inkomensvoorzieningen	3	3	94
Stichting Gilde Wageningen: vrijwilligerswerk	3	4	93
Solidez (Welvada) Speelbus: uiteenlopend speelmateriaal voor binnen en buiten spelen op diverse locaties	3	3	95
Wijkteams: vraagbaak voor bewoners die actief zijn of willen worden in hun wijk: bieden ondersteuning bij wijkactiviteiten	3	7	91
Vilente maatschappelijk werk: maatschappelijk werk	2	2	96
Vilente sociaal raadslieden: juridisch advies	2	3	96
Vitaliteitscentrum: informatie over beweging voor ouderen, ouderenadviseurs	2	3	96
Vriendendienst Neder Veluwe: maatjesproject voor mensen met een psychiatrische ervaring	1	2	98
Steunpunt mantelzorg: informatie en ondersteuning voor mantelzorgers	1	2	97
Solidez (Welvada) Home-start: ondersteuning voor gezinnen met kinderen in leeftijd 0-6 jaar	1	2	96
Solidez (Welvada) Door-start: ondersteuning voor gezinnen met kinderen in leeftijd 6-12 jaar	1	2	97
Solidez (Welvada) Buurtbemiddeling: ondersteuning voor burens/bewoners in conflictsituaties	1	4	95
Vilente Stibas: advies en hulp bij schulden	1	2	97
Alzheimercafé trefpunt voor mensen met dementie en hun partners/familie/vrienden	1	2	98
Stichting Slachtofferhulp: voor hulp en ondersteuning na een misdrijf of verkeersongeval	1	2	97
Bureau Artikel 1 Gelderland midden: meldpunt voor discriminatie	0,5	2	97

Percentage antwoorden op de vraag 'maakt u op dit moment gebruik van genoemde voorzieningen of activiteiten (N = 387)

voorziening/activiteit	% ja, ik maak er gebruik van	% nee, maar ik heb er wel behoefte aan	% nee, dat heb ik niet nodig
Steunpunt huiselijk geweld/Hera: voor advies en hulp aan iedereen die te maken heeft met huiselijk geweld	0,3	1	98
Stichting Iriszorg: verslavingszorg	0	2	98
Individuele vervoersvoorzieningen Wmo (voorbeelden: rolstoel/sportrolstoel/scootmobiel/tegemoetkoming in vervoerskosten)	4	2	95
Huishoudelijke hulp, geregeld via de gemeente (Wmo)	4	3	94
Specifiek ouderenvervoer (regiotaxi, buurtbus en taxibonnen)	4	1	96
Woonvoorziening, woningaanpassing of verhuiskostenvergoeding (Wmo)	3	3	94
Maaltijdvoorziening	2	1	97
Boodschappendienst (bezorgen van boodschappen)	1	2	98
Meer Bewegen voor Ouderen (via Vilente in de Wielewaag)	1	3	96
Dagverzorging voor u of uw partner (dagverzorging = dagopvang voor ouderen met gezondheidsproblemen)	0,5	1	98
Andere voorziening, namelijk.....	1	3	96

Bij 'andere voorzieningen, namelijk' zijn ingevuld: nieuwe longen, consultatiebureau, bewegingsstudio, soms vervoer, hulp bij zoeken werk, vluchtelingenwerk, kledingbank, voedselbank, diensten verzorgingstehuis.

Tabel 2.23 geeft een overzicht van inwoners die de voorziening niet kennen maar er wel behoefte aan hebben. Deze tabellen zijn afgeleid van tabellen 2.21 en 2.22. Vooral de kolom 'behoefte aan voorziening, maar niet bekend' is interessant. Zo zijn de voorzieningen Zoeklamp, Stichting Gilde Wageningen, Solidez (Welvada) Buurtbemiddeling, Buurthuis en Wijkteams (vraagbaak voor bewoners die in hun wijk actief zijn of willen worden) ten opzichte van de behoefte die er aan is wat minder bekend. Tussen 11 en 27 inwoners – dus 3 tot 7% van de inwoners) heeft behoefte aan de voorziening, maar is er niet mee bekend.

Tabel 2.23

Behoeftte aan voorziening en wel of niet bekend (N = 389) in percentages

voorziening/activiteit	% behoefte aan voorziening, maar niet bekend	% behoefte aan voorziening en wel bekend
Zoeklamp: website met informatie over cultuur, educatie en maatschappij in Wageningen	7	1,6
Buurthuis/wijkcentrum: activiteiten voor de buurt	5,4	3,9
Wijkteams: vraagbaak voor bewoners die actief zijn of willen worden in hun wijk: bieden ondersteuning bij wijkactiviteiten	5,2	1,6
Stichting Gilde Wageningen: vrijwilligerswerk	3,4	1
Solidez (Welvada) Buurtbemiddeling: ondersteuning voor burenbewoners in conflictsituaties	2,8	0,8
Meldpunt vrijwilligerswerk: voor informatie over het doen of nodig hebben van vrijwilligerswerk	2,3	2,8

Behoefte aan voorziening en wel of niet bekend (N = 389) in percentages

voorziening/activiteit	% behoefte aan voorziening, maar niet bekend	% behoefte aan voorziening en wel bekend
Vilente sociaal raadslieden: juridisch advies	2,3	0,5
Loket Sociale Zaken: onder andere inkomstenbrigade, informatie over inkomensvoorzieningen	2,1	1
Solidez (Welvada) Home-start: ondersteuning voor gezinnen met kinderen in leeftijd 0-6 jaar	2,1	0,3
Solidez (Welvada) Speelbus: uiteenlopend speelmateriaal voor binnen en buiten spelen op diverse locaties	2,1	0,5
Vilente Stibas: advies en hulp bij schulden	2,1	0
Bureau Artikel 1 Gelderland midden: meldpunt voor discriminatie	2,1	0
Knooppunt: Wmo-voorzieningen, ouderenadviseurs	1,8	0,8
Steunpunt mantelzorg: informatie en ondersteuning voor mantelzorgers	1,8	0,3
Solidez (Welvada) Door-start: ondersteuning voor gezinnen met kinderen in leeftijd 6-12 jaar	1,8	0
Vitaliteitscentrum: informatie over beweging voor ouderen, ouderenadviseurs	1,8	0,8
Vriendendienst Neder Veluwe: maatjesproject voor mensen met een psychiatrische ervaring	1,6	0,3
Bibliotheek Wageningen	1,3	4,4
Vilente maatschappelijk werk: maatschappelijk werk	1,3	0,8
Alzheimercafé trefpunt voor mensen met dementie en hun partners/familie/vrienden	1,3	0,3
Stichting Iriszorg: verslavingszorg	1,3	0,3
Stichting Slachtofferhulp: voor hulp en ondersteuning na een misdrijf of verkeersongeval	1	0,5
Steunpunt huiselijk geweld/Hera: voor advies en hulp aan iedereen die te maken heeft met huiselijk geweld	0,8	0,5
Woonvoorziening, woningaanpassing of verhuiskostenvergoeding (Wmo)	2,3	0,8
Huishoudelijke hulp, geregeld via de gemeente (Wmo)	1,6	1
Meer Bewegen voor Ouderen (via Vilente in de Wielewaag)	1,6	1,3
Individuele vervoersvoorzieningen Wmo (voorbeelden: rolstoel/sportrolstoel/scootmobiel/tegemoetkoming in vervoerskosten)	1,3	0,3
Boodschappendienst (bezorgen van boodschappen)	1,3	0,3
Maaltijdvoorziening	1	0
Dagverzorging voor u of uw partner (dagverzorging = dagopvang voor ouderen met gezondheidsproblemen)	0,8	0,5
Specifiek ouderenvervoer (regiotaxi, buurtbus en taxibonnen)	0,5	0,3

3 Conclusies

De gemeente Wageningen wil door middel van dit onderzoek zicht krijgen op de sociale kwaliteit en leefbaarheid in Wageningen. De centrale onderzoeksvraag was:

“Welke krachtlijnen en knelpunten bestaan er in de sociale structuren van de gemeente Wageningen?”

Om de centrale vraag te kunnen beantwoorden is een aantal deelvragen opgesteld. De resultaten die met de deelvragen te maken hebben zijn in hoofdstuk 2 weergegeven. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 per deelvraag conclusies getrokken op grond van deze resultaten. Hoofdstuk 4 besluit met een aantal aanbevelingen aan de gemeente Wageningen.

3.1 Hoe kan de sociale samenhang in Wageningen getypeerd worden?

Wageningen is te typeren als een actieve en initiatiefrijke gemeente (2.3.4). Dit is onder andere te zien aan de verschillende soorten verenigingen en organisaties, waarvan ook veel ideële organisaties; altruïstische waarden zijn belangrijk.

De sociale samenhang in Wageningen richt zich voornamelijk op familie, burens en vrienden. In andere gemeenten is er in gelijke mate contact met familie in en buiten de woonplaats. In Wageningen komt contact met familie buiten de woonplaats vaker voor dan in de woonplaats. De oorzaak hiervan is dat veel inwoners van Wageningen geen familie in de woonplaats hebben. Ook vrienden - en in sommige opzichten burens - spelen een belangrijke rol voor inwoners in Wageningen. Ditzelfde beeld is in andere gemeenten zichtbaar.

Twee derde van de inwoners neemt actief deel aan organisaties of verenigingen in Wageningen. Dit percentage is vergelijkbaar met andere onderzochte gemeenten. Opvallend is dat er veel (ideële) organisaties zijn waarin relatief minder inwoners actief zijn vergeleken met andere gemeenten. De sportvereniging is favoriet.

Een bijzondere vorm van sociale samenhang is de mantelzorg. In Wageningen wordt meer mantelzorg verleend dan gemiddeld in Nederland. Hierover meer in 3.3, laatste alinea.

In een aantal andere gemeenten zijn kerkelijke verbanden actief. In de gemeente Wageningen zijn deze verbanden relatief klein, maar er is wel veel moreel en sociaal kapitaal aanwezig in de vorm van vele ideële en andere organisaties. Zichtbaar is dat veel inwoners hierin actief zijn. Solidariteit ligt niet zozeer in de grote verbanden, maar meer in kleinschaligheid en diversiteit.

3.2 Hoe waarderen inwoners van Wageningen de sociale samenhang?

Over het algemeen waarderen inwoners van Wageningen hun woonomgeving. Wel zeggen ze vaker dan de gemiddelde Nederlandse bevolking dat ze hun burens nauwelijks kennen. Inwoners van de wijk Midden waarderen de buurt waarin zij wonen minder dan inwoners van de andere wijken (zie ook 3.3)

3.3 Welk sociaal en moreel kapitaal is aanwezig in de verschillende wijken van Wageningen?

Als de begrippen *bonding* en *bridging* (zie hoofdstuk 1) worden toegepast op de situatie in Wageningen, valt op dat inwoners van Wageningen veel binding hebben met hun familie en vrienden. Er is dus zeker sprake van *bonding*. Naast familie- en vriendenverbanden worden ook burens en buurtgenoten genoemd als belangrijke sociale relaties. Die relaties zijn wel anders dan de familie- en vriendenverbanden; burens worden niet zo snel voor persoonlijke zaken aangesproken, maar des te vaker voor praktische hulp in en om het huis (tabel 2.5). Verder zijn de meeste inwoners van Wageningen betrokken bij activiteiten van organisaties in Wageningen. Er is dus ook sprake van *bridging*.

Zowel *bonding* als *bridging* is voor inwoners van gemeente Wageningen relevant. Maar vallen bepaalde groepen buiten de boot? Hoe zit het bijvoorbeeld met eenzaamheid en kwetsbaarheid onder bepaalde groepen?

In de gemeente Wageningen wordt eenzaamheid niet zozeer vaker gesignaleerd onder de oudste groep inwoners (mogelijk kwetsbare groep), maar voornamelijk onder alleen wonende personen, waarvan uiteraard ouderen deel kunnen uitmaken.

Van kwetsbaarheid is voornamelijk sprake onder eenoudergezinnen, allochtonen en inwoners met een laag inkomen. Verder blijken voorzieningen voor gehandicapten (rolstoel) soms slecht bereikbaar waardoor zij niet kunnen meedoen aan activiteiten.

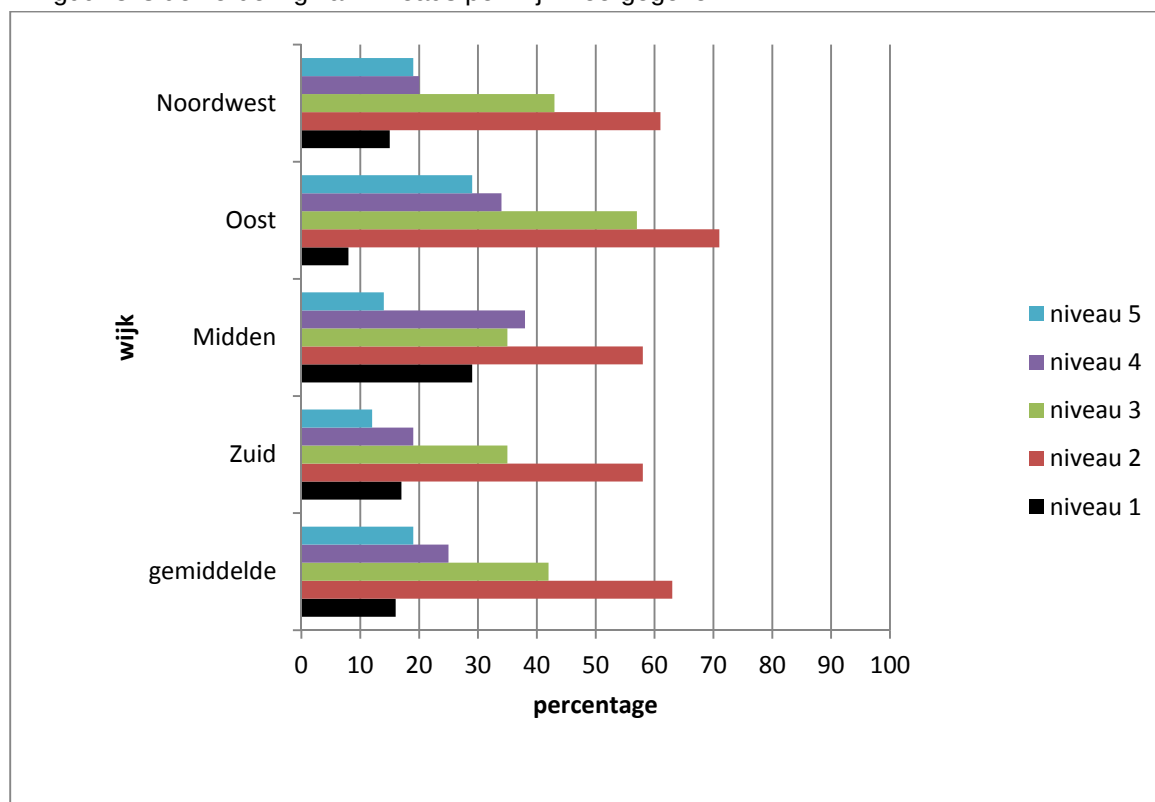
Een aantal gegevens over de sociale kwaliteit en het sociale en morele kapitaal is samengevat in figuur 7. Hierin is voor elke wijk aangegeven hoe deze wijk scoort op vijf niveaus van sociale kwaliteit. De vijf niveaus zijn:

1. Anonieme vreemden: burgers kennen elkaar niet en leven langs elkaar heen.
2. Publieke familiariteit: burgers kennen elkaar en maken meelevende praatjes op straat.
3. Goede buren: burgers zijn op goede voet met elkaar en helpen elkaar op basis van wederkerigheid.
4. Inclusiviteit: burgers letten op elkaars belang, helpen elkaar ook in de privé-situatie.
5. Informele zorg: burgers steunen elkaar en geven elkaar vormen van (mantel)zorg.

Voor het kwantificeren van deze niveaus is voor elk niveau een indicator gekozen die aangeeft welk deel van de respondenten in de betreffende wijk op dat niveau zit:

1. Anonieme vreemden: hier wordt het percentage inwoners vermeld dat minder dan eens per maand of zelden/nooit contact heeft gehad met buren of buurtgenoten.
2. Publieke familiariteit: gebruikt wordt het percentage inwoners dat aangeeft: 'ik heb veel contact met mijn directe buren'.
3. Goede buren: gebruikt wordt het percentage inwoners dat aangeeft praktische hulp te geven aan buren/buurtgenoten.
4. Inclusiviteit: gebruikt wordt het percentage inwoners dat aangeeft ook te helpen als het niet wederkerig is (stelling 'als ik iets voor mijn buren doe, verwacht ik dat zij ook wel eens wat voor mij doen' uit tabel 2.19, percentage 'mee oneens').
5. Informele zorg: gebruikt is het percentage dat minimaal drie maanden aaneengesloten mantelzorg verleent.

In figuur 8 is de verdeling van niveaus per wijk weergegeven.

Figuur 8. Vijf niveaus van sociale kwaliteit per wijk, en het gemiddelde van alle wijken.

De vorm van de grafieken wijkt voor wat betreft het gemiddelde en de wijken Noordwest, Oost en Zuid niet af van uitkomsten in andere gemeenten: niveau 2 scoort hier het hoogst, gevolgd door niveau 3 en 4. Alleen de wijk Midden scoort relatief hoog op niveau 4 (tabel 2.19). Dit ondanks het feit dat de wijk Midden lager scoorde op een aantal andere stellingen over de buurt waarin ze wonen (tabel 2.2 en 2.3). Het gaat bij de niveaus om verschillende vormen van sociale kwaliteit.

Uit onderhavig onderzoek blijkt dat een relatief hoog percentage inwoners van Wageningen mantelzorg verleent (41% volgens de brede definitie van mantelzorg), waarvan 13% binnen de definitie van zware/intensieve mantelzorg valt (dat is ruim 5% van de inwoners van Wageningen). Dit percentage ligt in feite hoger dan het gemiddelde in Nederland, omdat de definitie in onderhavig onderzoek strenger is gehanteerd. Het percentage kan daarom oplopen tot ongeveer 7 à 8%. De altruïstische waarden die in 3.1 genoemd zijn, worden ook hier zichtbaar in het aantal mantelzorgers. Eén en ander betekent dat de mantelzorger in Wageningen bijzondere aandacht verdient. In de praktijk en uit onderzoek blijkt namelijk dat mantelzorgers zelf vaak relatief kwetsbaar zijn (Bredewold & Baars-Blom, 2009).

3.4 Welke groepen in Wageningen kunnen nu onvoldoende sociaal en maatschappelijk participeren?

Van de inwoners in Wageningen behoort 46% tot een groep die meer kans heeft om op sociaal gebied minder goed mee te kunnen doen in de samenleving (sociale uitsluiting). Dit percentage is vergelijkbaar met dat uit andere gemeenten. Wat wel opvalt is dat relatief meer inwoners jonger dan 60 jaar aangeven tot meerdere mogelijke kwetsbare groepen te behoren terwijl dit in andere gemeenten relatief meer inwoners van 60 jaar en ouder zijn die dit aangeven.

Van de totale steekproef kan gelukkig 90% goed meekomen in de samenleving. Daarentegen kan dus 10% niet goed meekomen. Het gaat soms om inwoners die aangeven tot meerdere zogenaamde kwetsbare groepen te behoren. Het gaat hierbij wel om kleine aantallen. De meest genoemde zijn de volgende groepen: ouderen vanaf 60 jaar ($n = 17$) en lichamelijk gehandicapten ($n = 7$). Opvallend aan dit percentage is dat het eerder gunstig dan ongunstig afsteekt bij de uitkomsten in andere gemeenten.

Bij de open antwoorden gaven de meeste respondenten aan beperkt te zijn door lichamelijke klachten. Als letterlijke drempels werden vooral omgevingsfactoren genoemd waardoor instellingen en voorzieningen voor hen niet bereikbaar waren met bijvoorbeeld een rolstoel.

In Wageningen is het percentage inwoners dat aangeeft niets te doen voor kwetsbare inwoners hoog (43%) vergeleken met andere gemeenten. Een klein deel van de inwoners geeft als reden aan dat ze op een andere manier al zorgen of zelf zorg behoeven. Verder geeft ruim 15% van de inwoners van Wageningen aan geen mensen uit kwetsbare groepen te kennen of er nooit mee in aanraking te komen. Hier is dus nog een behoorlijke slag te slaan.

3.5 Onder welke groepen is er een verhoogd risico op eenzaamheid?

Wat betreft de eenzaamheid is in Wageningen - ten opzichte van landelijke gegevens - opvallend dat niet de leeftijd bepalend is voor eenzaamheid, maar de manier van wonen: inwoners die een éénpersoonshuishouden hebben ervaren meer eenzaamheid dan personen uit andere soorten huishoudens. Ouderen zijn in Wageningen dus niet per definitie eenzamer dan jongeren. Landelijk gezien is dit wel het geval.

Naast éénpersoonshuishouden ervaren inwoners die niet goed kunnen meedoen in de samenleving meer gevoelens van eenzaamheid dan andere inwoners van Wageningen. Van deze groep is bijna de helft 60 jaar of ouder.

3.6 In hoeverre zijn voorzieningen, die relevant zijn voor Wmo-beleid, bekend bij inwoners van Wageningen?

Van de voorzieningen uit tabel 2.21 zijn 20 voorzieningen bij 60% van de inwoners niet bekend (van totaal 23 voorzieningen). Zeven van de negen voorzieningen, waarvan vooral ouderen en gehandicapten gebruik maken, zijn bij meer dan 60% van de inwoners onbekend. Deze percentages zijn hoog.

3.7 In hoeverre maken inwoners van Wageningen gebruik van voorzieningen die relevant zijn voor Wmo-beleid en hebben ze er behoefte aan?

Veel inwoners maken van de bibliotheek gebruik. Daarnaast maken inwoners gebruik van voorzieningen voor vrijwilligerswerk en voor informatie over educatieve of culturele activiteiten. Van 20 voorzieningen wordt door maximaal 5% van de inwoners gebruik gemaakt! Voor de voorzieningen voor ouderen en gehandicapten wordt door inwoners vooral gebruikgemaakt van vervoersvoorzieningen en huishoudelijke hulp (4%). Van andere voorzieningen wordt minder vaak gebruikgemaakt. Er zijn dus behoorlijk veel voorzieningen waarvan slechts heel weinig gebruikgemaakt wordt.

Het blijkt dat vooral voorzieningen die informatie geven over culturele of educatieve activiteiten, voor wijkactiviteiten en vrijwilligerswerk, en voor buurtbemiddeling bij inwoners niet bekend zijn, terwijl ze er tegelijkertijd wel behoefte aan hebben (tabel 2.23). Dit zijn voor een deel ook de voorzieningen waarvan over het algemeen veel gebruikgemaakt wordt.

4 Wageningen richt je aandacht op.....

Aanbeveling 1: wijkactiviteiten

Over het algemeen wijken de resultaten qua sociale samenhang en leefbaarheid in gemeente Wageningen niet veel af van die in andere gemeenten. Verder zijn de wijken zeer matig 'trots' op hun straat of wijk/buurt. En ook dit beeld wijkt niet veel af van cijfers uit andere gemeenten. Daarom kan het goed zijn aandacht te hebben voor activiteiten die gericht zijn op wijk en buurt. Dit geldt met name voor inwoners van de wijk Midden, die wat minder positief oordelen over de buurt waarin ze wonen dan inwoners van andere wijken

Aanbeveling 2: mantelzorgers

Uit onderhavig onderzoek blijkt dat relatief veel inwoners van Wageningen mantelzorg verlenen en dat een belangrijk deel van hen (13% van de mantelzorgers) dat ook nog eens intensief doet (meer dan 8 uur per week). Gezien de kwetsbaarheid van veel mantelzorgers is het belangrijk dat de gemeente aandacht heeft voor deze mensen. Mantelzorgers worden gedreven door betrokkenheid en plichtsbesef en kunnen zichzelf gemakkelijk overvragen. Daarom is het van groot belang dat de gemeente aandacht geeft aan ondersteuning van mantelzorgers.

Aanbeveling 3: kwetsbare groepen

Relatief veel inwoners van Wageningen behoren tot de groep die in de loop van de tijd de kans loopt sociaal kwetsbaar te worden. Tegelijk is opvallend dat het percentage van de inwoners van Wageningen dat daadwerkelijk niet goed kan meedoen in de samenleving en/of zich eenzaam voelt relatief iets gunstiger is ten opzichte van een aantal andere gemeenten. Blijkbaar houdt het tot een mogelijke kwetsbare groep behoren niet automatisch in dat men daarmee ook eenzamer is of niet goed kan meedoen in de samenleving.

Keerzijde is dat een relatief hoog percentage van de inwoners van Wageningen zegt zich niet in te zetten voor kwetsbare groepen. Uit onderhavig onderzoek kan niet worden afgeleid dat dit gegeven van invloed is op de beleving van kwetsbaarheid van inwoners. Daarom is het raadzaam als de gemeente aandacht heeft voor het verder stimuleren van de ontmoeting tussen kwetsbare en weerbare inwoners.

Aanbeveling 4: eenpersoonshuishouden

Uit de resultaten blijkt dat een belangrijke factor voor eenzaamheid het soort huishouden is: eenpersoonshuishouden ervaren meer eenzaamheid dan andere soorten huishouden. Bijna de helft van deze groep ervaart matige tot zeer sterke eenzaamheid (niveaus 2, 3 en 4, Figuur 8). Het kan van belang zijn na te gaan wat deze groep huishoudens nodig heeft om zich minder eenzaam te voelen. Dit is nodig omdat eenzaamheidsbeleid vaak aan ouderdom gerelateerd wordt. Eenzaamheidsbeleid moet in Wageningen niet zozeer gericht zijn op ouderen, maar op eenpersoonshuishouden.

Aanbeveling 5: meer bekendheid geven aan voorzieningen die met Wmo-beleid te maken hebben

Veel voorzieningen zijn heel onbekend bij inwoners van Wageningen. Nu is dat geen probleem zolang de inwoners de voorzieningen niet nodig hebben en zolang de baten van deze voorzieningen de kosten overstijgen (dit hoeven niet alleen financiële baten te zijn). Toch blijkt dat een aantal inwoners wel bepaalde voorzieningen behoeft, maar deze niet kan vinden en niet kent. Het zou goed zijn aandacht te schenken aan het bevorderen van bekendheid van diverse voorzieningen. Daarnaast is het noodzakelijk bij de desbetreffende instanties te onderzoeken welk percentage van de inwoners van Wageningen van deze voorzieningen gebruik maakt en of dit overeenkomt met de percentages uit onderhavig onderzoek.

Eindnoten

- 1) (Pag. 14) Prestatieveld 1: 'bevorderen van de sociale samenhang in en leefbaarheid van dorpen, wijken en buurten'; prestatieveld 3: 'geven van informatie, advies en cliëntondersteuning'; prestatieveld 4: 'het ondersteunen van mantelzorgers - daar onder begrepen steun bij het vinden van adequate oplossingen indien zij hun taken tijdelijk niet kunnen waarnemen - alsmede het ondersteunen van vrijwilligers' (Wmo, artikel 1, begripsbepalingen).
- 2) (Pag. 17) Deze verschillen zijn gemeten met Chi-kwadraat, Mann-Whitney en/of Kruskal-Wallis toetsen.
- 3) (Pag. 23) Definities Mantelzorg
"Mantelzorg is de hulp bij het dagelijks functioneren, die vrijwillig en onbetaald wordt verleend aan personen uit het sociale netwerk die – door welke oorzaak dan ook – vrij ernstige fysieke, verstandelijke of psychische beperkingen hebben." (Timmermans en Schellingerhout, 2003) = SCP-rapport.

Een van de oudere definities: "Informeel zorg is zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt gegeven aan een hulpbehoevende door één of meer leden van diens directe omgeving, waarbij de zorgverlening rechtstreeks voortvloeit uit de sociale relatie. Voor deze zorg ontvangen zij geen inkomen per maand, maar soms wel een onkostenvergoeding of een cadeautje". (Kwekkeboom, 1990)

Een hele nieuwe definitie van het SCP:

"Mantelzorg is in de eerste plaats zorg die wordt verleend door huisgenoten, familie, vrienden, kennissen en burens, waarbij die zorg voortvloeit uit de aard van de onderlinge relaties en niet wordt verleend uit hoofde van een beroep of als georganiseerd vrijwilligerswerk.

In de tweede plaats is mantelzorg steun die wordt gegeven omdat de ontvanger tijdelijk of langdurig niet in staat is zelf bepaalde dagelijkse taken te verrichten als gevolg van fysieke of verstandelijke beperkingen of chronische psychische aandoeningen.

In de derde plaats bestaat mantelzorg uit de meer instrumentele vormen van steun die ook krachtens de awbz en de Wmo kunnen worden verstrekt. Dat zijn huishoudelijke hulp, persoonlijke verzorging, verpleegkundige hulp, emotionele steun en toezicht, begeleiden bij het regelen van zaken en administratie en bij het bezoeken van familie, artsen en winkels." (De Boer e.a., 2009)

Er zijn ook onderzoeken die alleen maar uitgaan van alle mensen die bekend zijn bij een meldpunt mantelzorg (een voorbeeld wordt aangehaald in Kerk & Caritas).

Wmo definitie: "Mantelzorg: langdurige zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt geboden aan een hulpbehoevende door personen uit diens directe omgeving, waarbij zorgverlening rechtstreeks voortvloeit uit de sociale relatie en de gebruikelijke zorg van huisgenoten voor elkaar overstijgt." (Wmo, art. 1, b)

- 4) (Pag. 29) Deze gegevens zijn in de andere rapporten anders weergegeven en daardoor moeilijk te vergelijken. Er is achteraf een analyse gedaan van de data uit deze gemeenten om deze gegevens te kunnen vergelijken.

Literatuur

Baars-Blom, J.M., Bredewold, F.H., & Versteeg, P. (2008). *De ketting en de schakels. Sociale samenhang in Nunspeet*. Zwolle: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.

Bredewold, F.H., & Baars-Blom, J.M. (2009). *Kwetsbaar Evenwicht: een onderzoek naar mantelzorgers van mensen met psychiatrische problematiek, allochtone mantelzorgers en jonge mantelzorgers in de gemeente Zwolle*. Zwolle: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.

Bijl, Rob, Boelhouwer, Jeroen, Pommer, Evert, & Schyns, Peggy (2009) *De sociale staat van Nederland 2009*. Sociaal en Cultureel Planbureau, publicatie 2009/14. Den Haag: SCP.

Coleman, J.S. (1988). *Social capital in the creation of human capital*. AJS Volume 94 Supplement S95-S120.

Dekker, P. (1994). *Civil society*. Den Haag: SCP.

Duyvendak, J.W., & Hurenkamp, M. (red). (2004). *Kiezen voor de kudde. Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*. Amsterdam: Uitgeverij van Gennep.

Frieling, M. A. (2008). *Een goede buur. 'Joint Production' als motor voor actief burgerschap in de buurt*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

Hart, J. de (2003). *Zekere banden. Sociale Cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

Van Hoof, & Ruysseveldt (1996). *Sociologie en de moderne samenleving*, Amsterdam: Boom.

Houten, G. van, Tuynman, H. Gilsing, R. (2008). *Eerste tussenrapportage Wmo Evaluatie. De invoering van de Wmo: gemeentelijk beleid in 2007*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Hurenkamp, H. Tonkens, E. Duyvendak, J.W. (2006). *Wat burgers bezielt. Een onderzoek naar burgerinitiatieven*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam/NICIS Kenniscentrum Grote Steden.

Jehoel Gijsbers, G. (2004). *Sociale uitsluiting in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Kamerstuk 29538, nr. 28 (4 juli 2005).

Kamerstuk 29538, nr. 19 (23 mei 2005).

Koning, G.M. (1996). *De verzorgingsstaat voorbij. Over grondslagen van de sociale zekerheid*. Nunspeet: Marnix van St. Aldegondestichting.

Kuiper, R. (2009). *Moreel Kapitaal. De verbindingskracht van de samenleving*. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn Motief.

Kwekkeboom, R. Jager-Vreugdenhil (red). (2009). *De praktijk van de Wmo. Onderzoekresultaten lectoraten Social Work*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.

Roes, T. (2002). *Sociale cohesie en sociale infrastructuur. Verkenning van beleidsmogelijkheden en bestuurlijke modellen*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Werkdocument 79. Den Haag: SCP.

Sadiraj, Klarita, Timmermans, Joost, Ras, Michiel, & Boer, Alice de (2009). *De Toekomst van de mantelzorg*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Publicatie 16. Den Haag: SCP.

- Schuyt, C.J.M. (1991). *Op zoek naar het hart van de verzorgingsstaat*. Leiden: Stenfert Kroese.
- Schuyt, C.J.M. (2006). *Steunberen van de samenleving. Sociologische essays*. Amsterdam: University Press.
- Sretzer, S., Woolcock, M. (2004). Health by association? Social capital, social theory, and the political economy of public health. *International Journal of Epidemiology*. 33 (4), 650-667.
- Timmermans, J. en Sadiraj, K. (2007) *Ramingen informele zorg*. In: A. de Boer (red.) (2007), *Toekomstverkenning informele zorg*. Sociaal en Cultureel Planbureau, publicatie 2007/21. Den Haag: SCP.
- Vermeij, Lotte en Mollenhorst, Gerald (2008) *Overgebleven dorpsleven. Sociaal kapitaal op het hedendaagse platteland*. Sociaal en Cultureel Planbureau /Universiteit Utrecht.
- Versteeg, P., Bredewold, F.H., Kuiper, R. (2008). *De stukjes en de puzzel. Sociale samenhang en leefbaarheid in Zwartewaterland*. Zwolle: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.
- Wolters en De Graaf (2005) *Maatschappelijke problemen*, Boom: Amsterdam.
- WRR (2005). *Vertrouwen in de buurt*. Amsterdam: University Press.
- WRR (2005). *Normen, waarden en de last van het gedrag*. Amsterdam: University Press.
- WRR (2007). *Identificatie met Nederland*. Amsterdam: University Press.

Geraadpleegde websites

Website gemeente Wageningen: www.Wageningen.nl. (2010)

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

**Gereformeerde
Hogeschool**

gemeente

Wageningen

**provincie
Gelderland**